

STREDNÁ ODBORNÁ ŠKOLA, KOMENSKÉHO 16, 082 71 LIPANY

Inovovanie a tvorba učebných osnov pre občiansku náuku v študijných odboroch SOŠ

Operačný program: OP Vzdelávanie 1.1 „Premena tradičnej školy na modernú“

Programové obdobie: 2007-2013

Prijímateľ: Stredná odborná škola, Komenského 16, 082 71 Lipany

Názov projektu: Modernými metódami vzdelávania k rozvinutej spoločnosti

Kód ITMS projektu: 26110130628

Spracovala: Mgr. Edita Fráková

Obsah

Úvod	3
1 Charakteristika učebného predmetu občianska náuka	5
2 Kľúčové kompetencie v predmete občianska náuka	7
3 Stratégie výučby občianskej náuky	10
4 Inovatívne vyučovacie metódy v občianskej náuke	13
4.1 Brainstorming	13
4.2 Dialogické metódy	14
4.3 Monologické metódy	16
4.4 Situačné a inscenačné metódy	16
4.5 Metóda PHILLIPS 66	17
4.6 DITOR	17
5 Hodnotenie a klasifikácia v občianskej náuke	18
6 Učebné pomôcky a didaktická technika	20
7 Inovácia učebných osnov	22
7.1 Vzdelávací štandard podľa Štátneho vzdelávacieho programu	23
7.2 Časovo-tematické plány	30
Záver	48
Zoznam použitej literatúry	49

Úvod

Predmet občianska náuka je neoddeliteľnou súčasťou všestrannej prípravy žiakov pre spoločný život. Otvára cestu k realistickému sebapoznávaniu a poznávaniu osobností druhých ľudí a k pochopeniu vlastného konania i konania druhých ľudí v kontexte rôznych životných situácií. Ako vyučovací predmet na stredných školách má pripraviť mladého človeka pre aktívny život v demokratickej spoločnosti, má ho „nacvičiť“ pre využívanie svojich príležitostí a povzbudzovať jeho vôľu a túžbu mať podiel na veciach verejných.

Poznatky a vedomosti získané štúdiom tohto predmetu sa v súčasnej etape spoločenského vývoja charakterizovaného netušenými možnosťami moderných elektronických komunikačných prostriedkov, narastajúcim počtom drogovozávislých jedincov, vysokým percentom nezamestnaných mladých ľudí a nárastom chudoby sa stávajú bezprostredným kvalifikačným predpokladom pre výkon povolania a zvyšujú adaptabilitu pracovníka voči meniacim sa nárokom jednotlivých povolání. Tomuto zámeru boli prispôsobené aj učebné osnovy tohto predmetu, ktoré po mnohých inováciách a hľadaniach tých najoptimálnejších podôb sa zatiaľ ustálili k 1. septembru 2013. Tieto osnovy – vzdelávacie štandardy – zahrňujú tematické celky z psychológie, štátu a práva, filozofie.

Sme presvedčení, že tieto inovované učebné osnovy (až na filozofiu, ktorú žiaci SOŠ považujú za zbytočnú pre ich život) sú pre žiakov zaujímavé a zodpovedajú ich potrebám. Musíme však podotknúť, že rozsah poznatkov, ktoré si majú žiaci osvojiť tak, aby zodpovedali štandardom, je predimenzovaný. Učiteľ musí najprv splniť tieto vzdelávacie štandardy a až potom môže uvažovať o inovácii – čo tam ešte dodať, aby to žiakov zaujalo. Navrhujeme, aby učiteľ na prvej hodine občianskej náuky oboznámil žiakov s tematickými celkami a témami, ktoré budú v priebehu roka preberať. Ostanú nám 4 hodiny voľné. Žiaci formou brainstormingu a diskusie navrhnú náplň týchto hodín. Žiakom tým umožníme uplatniť vlastné nápady, tvorivosť.

Ani najzaujímavejšie učivo žiakov nenadchne, ak ich nevieme správne motivovať. Všetky moderné koncepcie vyučovacieho procesu sa zhodujú v tom, že žiak má byť vo vyučovacom procese motivovaný a aktívny. Žiaľ, v SOŠ je problém motivovať žiakov, ktorí nemajú záujem o učenie. Niektorých motivuje štipendium, maturita, ale väčšina žiakov chodí do školy bez motivácie či už osobnej alebo bez podpory rodiny. Rodičia sa málo zaujímajú o prospech a dochádzku svojich detí.

Keďže predmet občianska náuka nepatrí v SOŠ k maturitným, väčšina žiakov ho odmieta ako nepotrebný pre ich život, a preto učitelia tohto predmetu musia vynaložiť veľké úsilie, aby žiakov motivovali k aktivite a k učeniu. Je naliehavo potrebná mravná obroda ľudí, aby v ich hodnotovom rebríčku boli na prvých miestach láskavosť, mier, porozumenie, tolerancia, spolupráca, rešpektovanie iných, nenásilné riešenie konfliktov. Práve tieto hodnoty spolu s výchovou na rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd, na podporu pochopenia, tolerancie a priateľstva medzi národmi by mal vstúpiť žiakom práve predmet občianska náuka. Tento cieľ dosiahneme, ak dáme žiakom možnosť riadiť sa vlastnou motiváciou, odstránime memorovanie vedomostí a do vyučovacieho procesu vnesieme

emocionálne prvky, zvýšime samostatnosť a nezávislosť žiakov, podporíme ich intelektuálne a emocionálne objavovanie.

Cieľom tejto príručky je inovovanie a tvorba učebných osnov vyučovacieho predmetu občianska náuka, ktoré sú spracované v súlade so štátnym vzdelávacím programom a ktoré odzrkadľujú odporúčané ciele, obsah a metódy výučby, ako aj návrh využitia didaktickej techniky a pomôcok. Príručku sme koncipovali tak, aby výsledkom vyučovania občianskej náuky na SOŠ bol žiak pripravený na celoživotné vzdelávanie a učenie sa, aby bol pripravený adaptovať sa v budúcnosti na množstvo zmien v politike, kultúre a aby sa z neho stal človek, ktorý si bude formovať tvorivý štýl života prostredníctvom vnútornej motivácie, citovej bohatosti, rozvinutých intelektuálnych schopností, dobrej socializácie a hodnotovej orientácie.

Naši žiaci sú mladí občania. Majú už určité práva, zodpovednosť a povinnosti, ktorých množstvo a vážnosť bude narastať s pribúdajúcimi rokmi a dosiahnutím dospelosti. Byť občanom znamená aj podieľať sa na procesoch prebiehajúcich v spoločnosti. Aby tento zásah do verejného života bol kvalitný a zmysluplný, dosiahneme ho tak, že vybavíme žiaka potrebnými zručnosťami, vedomosťami, schopnosťou rozumieť procesom a všeobecne uznávaným hodnotám spoločnosti.

1.CHARAKTERISTIKA UČEBNÉHO PREDMETU

OBČIANSKA NÁUKA

v študijných odboroch: pracovník marketingu a kozmetička

Predmet občianska náuka je koncipovaný tak, aby svojim obsahom pomáhal žiakom orientovať sa v sociálnej realite a ich začleňovaní do rôznych spoločenských vzťahov a väzieb. Otvára cestu k realistickému sebapoznávaniu a poznávaniu osobnosti druhých ľudí a k pochopeniu vlastného konania i konania druhých ľudí v kontexte rôznych životných situácií. Oboznamuje žiakov so vzťahmi v rodine a v škole, činnosťou dôležitých politických inštitúcií a orgánov a s možnými spôsobmi zapojenia sa jednotlivcov do občianskeho života. Rozvíja občianske a právne vedomie žiakov, posilňuje zmysel jednotlivcov pre osobnú i občiansku zodpovednosť a motivuje žiakov k aktívnej účasti na živote demokratickej spoločnosti. Oboznamuje so základným kategoriálno-pojmovým aparátom filozofie, prezentuje filozofiu a jej dejiny ako určité laboratórium ľudského myslenia. Vyučovacie ciele sú zamerané na vytváranie takého hodnotového a orientačného systému poznatkov žiakov, ktorý im uľahčí orientáciu v budúcom každodennom smerovaní občianskeho života.

Pri vyučovaní občianskej náuky je potrebné rešpektovať didaktické zásady, najmä zásady spojenia školy so životom, teórie s praxou, primeranosti, motivácie, uvedomelosti a aktivity. Vyučovanie má byť zamerané na citovú a vôľovú oblasť, na pozitívne zmeny v postojoch a v hodnotovej orientácii. Pre efektívne vyučovanie OBN je nevyhnutná atmosféra demokracie na škole, demokratické vzťahy učiteľa a žiakov. Žiaci i učitelia majú otvorene, slobodne, bez obavy z dôsledkov vyjadrovať svoje názory v atmosfére tolerancie, objektívnosti a spravodlivosti.

Cieľom vyučovania OBN je pripraviť jednotlivca na život v demokratickej spoločnosti, a to takým spôsobom, že mu umožní vykonávať jeho úlohy a povinnosti občana, uvedie ho do politiky a oboznámi ho so základnými princípmi a hodnotami, ktoré sú základom našej spoločnosti a to úcta k ľudským právam a demokracii, tolerancia a solidarita, ktoré plynú z lepšieho porozumenia a poznania iných.

Efektívna občianska náuka zahŕňa:

- základné pochopenie toho, ako funguje demokracia a jej inštitúcie,
- pochopenie zákonnosti a ľudských práv, ako sú ponímané v medzinárodných zmluvách a dohodách,
- zlepšenie participatívnych zručností, ktoré umožňujú žiakom riešiť problémy ich komunity,
- rozsiahle využívanie interaktívnych vyučovacích metód, ako aj orientovanie vyučovania na študenta,
- šírenie kultúry demokracie a mieru na školách a vo všetkých sférach spoločnosti.

Vedie žiakov k tomu, že žiaci:

- pochopia jedinečnosť a neopakovateľnosť každého človeka v spoločnosti,
- utvoria si vedomie vlastnej identity a identity druhých ľudí,
- akceptujú vlastnú osobnosť a osobnosť druhých ľudí,
- zorientujú sa v spoločenských, politických a právnych faktoch, tvoriacich rámec každodenného života,
- uvedomia si práva a povinnosti občana Slovenskej republiky,
- rešpektujú základné princípy demokracie a tolerancie,
- uplatnia vhodné komunikačné prostriedky k vyjadrovaniu vlastných myšlienok, citov, názorov a postojov, k obhajovaniu vlastných postojov a k primeranému obhajovaniu svojich práv,
- nadobudnú rešpekt ku kultúrnym, náboženským a iným odlišnostiam ľudí a spoločenstiev,
- zvládnu základný kategoriálno-pojmový aparát filozofie,
- prezentujú filozofiu a jej dejiny ako určité laboratórium ľudského myslenia a výkony jednotlivých filozofov ako inšpirujúcu ukážku toho, ako sa ľudské myslenie rodilo, v čase menilo a precizovalo v strete s inými myšlienkovými platformami,
- rešpektujú a uplatňujú mravné princípy a pravidlá spoločenského spolunažívania a prebratie zodpovednosti za vlastné názory, správanie sa a dôsledky konania.

2. Kľúčové kompetencie v predmete občianska náuka

Kľúčové kompetencie je zvnútornený, vzájomne prepojený súbor nadobudnutých vedomostí, zručností, schopností, postojov a hodnotových orientácií, ktoré sú dôležité pre kvalitný rozvoj osobnosti jednotlivca, jeho aktívne zapojenie sa do spoločnosti, uplatnenie v zamestnaní a jeho celoživotné vzdelávanie (Blaško, 2009)¹.

Na to, aby došlo k efektívnemu osvojovaniu si kľúčových kompetencií žiakmi, je potrebná zásadná zmena spôsobu vyučovania OBN v zmysle známeho sloganu *Najlepší spôsob ako sa učiť, je niečo robiť, najhorší spôsob, ako učiť iných, je rozprávať*. To si však vyžaduje zmenu postavenia žiaka na vyučovaní: od pasivity žiaka, ktorý robí všetko iba na pokyn učiteľa, k aktivite, samostatnosti, tvorivosti, kooperatívnosti v činnosti žiakov. Učiteľ musí vytvoriť pri vyučovaní priaznivú atmosféru, aby žiaci mali istotu, že ich nikto nebude zosmiešňovať, ani spolužiaci ani učiteľ.² Mať kompetencie znamená mať komplexnú vybavenosť osobnosti, ktorá umožní jednotlivcovi úspešne zvládnuť úlohy a situácie v živote, v ktorých sa dokáže primerane orientovať, vykonávať vhodné činnosti, zaujať prínosný postoj. Z hľadiska kvality života znamená poskytnúť jednotlivcom také vzdelanie, ktoré im umožní viesť zmysluplný a bohatý osobný život, zapojiť sa efektívne do sveta práce, aktívne sa zúčastňovať na demokratickom riadení a živote spoločnosti. KK musia umožňovať jednotlivcovi aktualizovať nepretržite jeho vedomosti a zručnosti uplatniteľné v životnej praxi.

Štruktúra kľúčových kompetencií

Medzinárodná komisia UNESCO definovala v programe Vzdelávanie pre 21. storočie štyri piliere vzdelávania (Turek, 2008, s. 203):

1. **Učiť sa poznávať:** spojením širokých všeobecných vedomostí a zručností osvojovaných v malom počte vyučovacích predmetov, ale osvojených do hĺbky. Nemá zmysel vyučovať to, čo nejde do hĺbky. Súčasne to znamená učiť sa učiť, aby bolo možné využívať vzdelávacie príležitosti celoživotne. Je potrebné ovládať nástroje poznávania, pomocou ktorých môže človek bádať, skúmať, byť zvedavý, chápať nové, rozvíjať svoju osobnosť po celý život. Skutočný poznatok je ten, ktorý človek skonštruje sám.

2. **Učiť sa konať:** nielen si osvojiť profesijné zručnosti, ale aj kompetencie vyrovnávať sa s rôznymi sociálnymi a pracovnými situáciami, pracovať v tímoch, učiť sa byť aktívnym riešiteľom životných situácií, nebyť pasívnym, manipulovaným objektom, učiť sa slobodne rozhodovať.

3. **Učiť sa žiť spoločne:** žiť a pracovať s inými ľuďmi, riešiť konflikty rešpektujúc hodnoty pluralizmu, vzájomného porozumenia, tolerancie a mieru, vážiť si, rešpektovať a tolerovať odlišnosti iných ľudí, kooperovať s nimi, nechcieť ovládať iných ľudí, správať sa k iným zodpovedne a mravne.

4. **Učiť sa byť:** byť autentickou osobnosťou, ktorá vie, čo chce, uvedomele si riadi vlastný život, je sama sebou, nachádza zmysel svojho života, vlastné šťastie a identitu. Harmonicky rozvíjať osobnosť vo sfére kognitívnej, psychomotorickej a socioafektívnej, mať schopnosť sebareflexie, autoregulácie správania, samostatnosť úsudku (kritické myslenie), osobnú zodpovednosť. Vzdelávanie v občianskej náuke má smerovať k tomu, aby si jednotlivci

¹ <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>>

² Turek, I.: Didaktika. Iura Edition, 2010. Str. 210

vytvoril, na úrovni zodpovedajúcej jeho schopnostiam a učebným predpokladom nasledujúce oblasti KK, ktoré sa vzájomne prelínajú a dopĺňajú:

1) komunikačné (pripravenosť k dorozumievaniu sa v materinskom a cudzích jazykoch)

Mať komunikačné kompetencie znamená porozumieť a interpretovať myšlienky, pocity a informácie v ústnej a písomnej podobe a zapojiť sa do komunikácie v rôznych vzdelávacích, pracovných a životných situáciách.

2) informačné (pripravenosť k využívaniu informačno-komunikačných technológií a k narábaniu s informáciami)

Mať informačné kompetencie znamená využívať počítač a jeho príslušenstvo na získavanie, posudzovanie, ukladanie, tvorbu, prezentáciu a výmenu informácií a na komunikáciu a účasť v spolupracujúcich sieťach prostredníctvom internetu.

Vyučovanie smeruje k tomu, aby žiaci mohli:

- získavať informácie v priebehu vzdelávania využívaním všetkých metód a prostriedkov, ktoré majú žiaci v danom okamihu k dispozícii
- zhromažďovať, triediť, posudzovať a využívať informácie, ktoré by mohli prispieť k riešeniu nastoleného problému alebo si osvojiť nové poznatky, využívať nové informačné technológie – prezentácie, internet

3) na riešenie problémov (pripravenosť tvorivo a kriticky samostatne riešiť problémy bežného života)

Vzdelávanie má smerovať k tomu, aby jednotlivec bol pripravený tvorivo a kriticky riešiť samostatne bežné pracovné a mimopracovné problémy.

Vyučovanie smeruje k tomu, aby žiaci mohli:

- vedieť rozpoznať spoločenské problémy, primerane a jednoznačne ich formulovať
- hľadať, navrhovať a používať primerané metódy a informácie, ktoré by mohli prispieť k riešeniu daného problému, posudzovať riešenie problémov
- vedieť porovnať rôzne prístupy k riešeniu problému

4) učebné (pripravenosť k učeniu sa ako sa učiť)

Mať učebné kompetencie znamená naučiť sa efektívne sa učiť, pokračovať a zotrvať v učení sa, zorganizovať vlastné učenie sa, účinne hospodáriť s časom a s informáciami, a to tak individuálne ako aj v skupinách, vyhodnocovať dosiahnuté výsledky a pokrok v učení sa, reálne si stanovovať potreby a ciele svojho ďalšieho vzdelávania.

5) personálne a sociálne (pripravenosť k sebauvárania, sebariadeniu osobnosti a k interpersonálnym vzťahom)

Mať tieto kompetencie znamená stanovovať si na základe poznania svojej osobnosti primerané ciele osobného rozvoja v oblasti záujmovej i pracovnej, starať sa o svoje zdravie, spolupracovať s ostatnými v skupine a prispievať k utváraniu vhodných medziľudských vzťahov.

6) občianske a kultúrne (pripravenosť k zapájaniu sa do občianskeho života a k podporovaniu kultúrnych hodnôt)

Mať uvedené kompetencie znamená uznávať hodnoty a postoje podstatné pre život v demokratickej spoločnosti a dodržiavať ich, konštruktívne sa podieľať na dianí v spoločnosti, konať v

súlade s jej trvalo udržateľným rozvojom, uvedomovať si dôležitosť tvorivého vyjadrovania myšlienok, skúseností a emócií, podporovať hodnoty národnej, európskej i svetovej kultúry. ³

7) komunikatívne a sociálne interakčné spôsobilosti

Vyučovanie smeruje k tomu, aby žiaci mohli:

- sprostredkovať informácie primeraným spôsobom tak, aby si komunikujúci rozumeli
- presvedčivo a jednoznačne vyjadriť vlastný názor
- kriticky hodnotiť informácie z médií
- správne interpretovať získané informácie, logicky z nich vyvodzovať závery

8) interpersonálne a intrapersonálne spôsobilosti

Vyučovanie smeruje k tomu, aby žiaci mohli:

- podporovať schopnosť pracovať v kolektíve v priateľskej a ústretovej atmosfére,
- osvojiť si pocit zodpovednosti za svoj výkon i za prácu v kolektíve spolužiakov,
- hodnotiť a uznávať svoju prácu a výsledky iných .

9) spôsobilosť byť demokratickým občanom

Vyučovanie smeruje k tomu, aby žiaci mohli:

- formulovať a prezentovať svoje postoje,
- ukázať zodpovednosť za zverené veci, správanie sa, zdravie a spoluzodpovednosť za životné prostredie a stav spoločnosti ako celku,
- uvedomovať si základné humanistické hodnoty, uplatňovať a ochraňovať princípy demokracie.

³ Blaško, Michal <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>>.

3. Stratégie výučby občianskej náuky

Stratégie výučby OBN sú metodické postupy učiteľov (metódy a formy výučby, aktivity, príležitosti, pravidlá) vo výučbe predmetu, ktorými cielene, systematicky utvárajú a rozvíjajú KK žiakov.

• Výučba riešením problémov:

Systém výučby s uzavretým cyklom svojim usporiadaním učebných činností žiakov, metód a foriem práce učiteľa a žiaka, je systémom výučby, ktorý plne uplatňuje stratégiu výučby riešením problémov (rozvíjanie celého systému KK).

Pri riešení problémov učiteľ kladie dôraz na diskusie žiakov, ktorí by mali rozprávať aj k všetkým ostatným v triede, aby zasa títo po vypočutí argumentov mohli priamo na príspevok spolužiaka reagovať. Zabráňuje sa tým častým učiteľovým úpravám príspevkov žiakov.

• Projektová výučba:

Zadávať žiakom rozsiahlejšie práce (ročníkové, seminárne), žiacke projekty, ktoré títo spracúvajú, výsledky ktorých prezentujú s využitím IKT ostatným (KK učebné, na riešenie problémov, komunikačné, informačné, pracovné a podnikateľské, prípadne občianske a kultúrne). Navrhujeme tieto projekty pre žiakov:

- projekt riešenia nezamestnanosti,
- projekt riešenia rómskej menšiny a neprispôsobivých,
- projekt riešenia sociálnych dávok,
- humanitárny projekt,
- projekt školských aktivít.

• Využívanie IKT:

Zadávať žiakovi úlohy, pri ktorých bude využívať počítač a jeho príslušenstvo na získavanie informácií i tvorbu výstupov akými sú počítačové prezentácie. Umožňovať žiakovi podieľať sa na tvorbe internetovej stránky školy (KK informačné, komunikačné, personálne a sociálne, pracovné a podnikateľské, občianske a kultúrne).

• Skupinové učenie sa:

Úlohy zadávané žiakom, riešia títo vo dvojiciach i v skupinách. Výsledky dosiahnuté v skupine potom určitý žiak prezentuje ostatným. Žiaci sú vedení k pomoci slabším žiakom, k hodnoteniu vlastných výkonov i výkonov spolužiakov (KK personálne a sociálne, komunikačné).

• Sebahodnotenie žiakov:

Pri hodnotení práce žiaka využívať jeho portfólio, vlastný plán, vlastné hodnotenie práce, osobné rozhovory (KK personálne a sociálne). Dôsledne dbať na stanovovanie primeraných požiadaviek pre žiaka, aby mohol rozvíjať pozitívnu predstavu o sebe.

- **Školský časopis, rozhlasové relácie, školské kultúrne podujatia:**

Umožňovať žiakovi podieľať sa na tvorbe školského časopisu ako prostriedku komunikácie medzi žiakmi a verejnosťou, na príprave školských rozhlasových relácií, školských kultúrnych podujatí (KK komunikačné, podnikateľské a pracovné, občianske a kultúrne).

- **Podieľanie sa na tvorbe pracovného prostredia, na riadení kvality a autoevaluácii školy:**

Umožniť žiakovi podieľať sa na tvorbe pracovného prostredia, skultúrňovaní priestorov školy, partnersky sa vyjadrovať sa k jej programu a prevádzke (aj cez žiacke rady), zúčastňovať sa na hodnotení školy – dotazníkmi na meranie kvality, fotoevaluáciou, a pod. (KK pracovné a podnikateľské, občianske a kultúrne).

- **Reprezentácia školy žiakmi:**

Poskytnúť žiakovi príležitosť reprezentovať školu v predmetových olympiádach, stredoškolskej odbornej činnosti, športových súťažiach, prezentáciách, prehliadkach, kultúrnych predstaveniach (KK podnikateľské a pracovné, občianske a kultúrne).

- **Diskusie medzi žiakmi:**

Umožniť žiakom sformulovať si pravidlá pre diskusiu, vyhodnocovať, ako sa im to darí dodržiavať (KK komunikačné, personálne a sociálne, občianske).

- **Samostatné štúdium:**

Dať príležitosť žiakovi preštudovať a interpretovať učebné texty na vyučovacích hodinách, vytvárať mu podmienky pre čítanie s porozumením (informačné a učebné KK).

- **Samostatné vystúpenia žiaka:**

Zapájať žiaka do sprístupňovania nového učiva a organizácie vyučovacích hodín prostredníctvom žiackeho referátu, prezentácie, experimentov, či vlastných úloh pre svojich spolužiakov, prípadne dať žiakovi možnosť, aby monitoroval, komentoval, hodnotil učenie sa spolužiakov, či svoje vlastné učenie sa (KK učebné, komunikačné, personálne a sociálne).

- **Cvičenia a didaktické hry: situačná a inscenačná metóda**

Zaraďuje do výučby hry a cvičenia, v ktorých žiak preberá na seba rôzne roly, rozvíja rôzne svoje schopnosti, rieši problémy (KK komunikačné, personálne a sociálne, učebné, na riešenie problémov).

Situačná metóda: spočíva v tom, že žiakom uvidíme určitú situáciu z oblasti psychológie, ľudských práv atď. Opis situácie obsahuje niekoľko úloh, ktoré majú žiakov motivovať k riešeniu problému – nájdenia východiska z opísanej situácie, či riešenia prípadu.

Inscenačná metóda – jej podstata spočíva v tom, že niektorí budú hrať (inscenovať) určité roly – zinscenujú určitú situáciu. Potom v diskusii sa pokúsia nájsť východisko zo situácie. Výhodou tejto metódy je emocionálne zaangažovanie žiakov – prežívanie. Navrhujeme simulovanie zasadania Národnej rady SR, obecného zastupiteľstva, súdu, žiackej rady.

- **Besedy s hosťami, exkurzie, verejnoprospešná činnosť – akcie solidarity, družobné styky so zahraničnými školami**

Považujeme za najefektívnejšie prostriedky vyučovania OBN.

- **Priebežné testy:**

Pravidelne zaraďovať na záver vyučovacích hodín priebežný test z prebraného učiva, aby každý žiak získal spätnú väzbu o svojom výkone na hodine.

Priebežné testy neklasifikovať.⁴

⁴ <http://web.tuke.sk/kip/download/vuc42.pdf>

4. Inovatívne vyučovacie metódy v občianskej náuke

Učiteľ si musí premyslieť, ako a akými metódami, formami, pomocou akých učebných pomôcok a didaktickej techniky je potrebné učivo prebrať, ak si ho majú osvojiť nielen výborní, ale aj priemerní a slabší žiaci, žiaci s rôznymi štýlmi učenia i rôznym tempom učenia a pritom výučba bude pre nich vzrušujúcim, príjemným zážitkom.

Slovo metóda pochádza z gréčtiny, kde *methodos* znamená cestu k niečomu. V širšom chápaní sa pojmom metóda rozumie systematická postupnosť činností smerujúca k dosiahnutiu cieľa. Pre vyučovanie občianskej náuky sú najvhodnejšie tieto metódy:

4.1 Brainstorming je diskusná metóda, ktorá vyžaduje vyprodukovať v časovom limite čo najviac samostatných nápadov na riešenie problému. Brainstorming sa niekedy prekladá ako "búrka mozgov". Ďalším prekladom je "burza nápadov". Tento preklad je oveľa výstižnejší, pretože tu ide naozaj o akúsi burzu nápadov, ktorá má svoje určené pravidlá. Autorom tejto metódy je *Alex Osborn*. Vychádzal zo životných skúseností tvorby nápadov. Hovoril, že mnohé nápady zaniknú skôr než ich vyslovíme nahlas. Mnohokrát majú tvorcovia nápadov strach z kritiky ich nápadu.

Cieľom brainstormingu je získať čo najväčší počet nápadov na riešenie daného problému. Dalo by sa povedať, že ide o kvantitu nápadov. Áno, je to skutočný cieľ prvej fázy tejto metódy, ale cieľom druhej fázy, po prehodnotení nápadov, je dosiahnuť vysokú kvalitu.

Fázy brainstormingu

Brainstorming stavia na dočasnom **zámernom odblokovaní kritického myslenia pri súčasnom posilňovaní intuitívnych, ale aj náhodných zložiek myslenia**. O brainstormingu hovoríme, že je to metóda s odloženým hodnotením. Má dve dôležité a od seba výrazne oddelené fázy: **fáza tvorby nápadov** (divergentná fáza), po zreteľnom ukončení divergentnej fázy nasleduje **fáza kritického myslenia** (niekde sa uvádza aj ako konvergentná fáza). V divergentnej fáze sa produkujú netradičné, tak i originálne nápady na riešenie problému. Vo fáze kritického myslenia sa tieto nápady kriticky hodnotia a prispôsobujú požadovaným kritériám.

Na začiatku učiteľ vytvorí vhodné prostredie s uvoľnenou atmosférou, kde môžu žiaci uplatňovať svoju fantáziu. Žiakom by sa malo umožniť voľné produkovanie nápadov, návrhov, riešení na zadanú tému. Je zakázané nápady, návrhy v prvej fáze akýmkoľvek spôsobom hodnotiť (či už verbálnym alebo neverbálnym prejavom). Kritika myšlienok žiakov brzdí ich tvorbu. Zákaz hodnotenia v prvej fáze má učiteľ, ale aj ostatní žiaci. Napriek, na prvý pohľad nezmyselným nápadom môžu vzniknúť zaujímavé projekty. Všetky nápady sa

zapisujú na viditeľné miesto (najčastejšie na tabuľu), aby jednotlivé nápady inšpirovali žiakov k produkovaniu ďalších nápadov. Vychádza sa z toho, že v skupine sa väčšinou vyprodukuje viac nápadov než by za rovnaký časový úsek vyprodukoval jednotlivec.

4.2 Dialogické metódy sú založené na dialógu medzi učiteľom a žiakmi alebo žiakmi navzájom. Ich prednosťou je obojstranná aktivita učiteľa aj žiaka a riadenie vyučovacieho procesu na základe spätnej väzby. Najčastejšie používanou dialogickou metódou je

a) rozhovor. Rozhovor je metóda, pri ktorej učiteľ kladie žiakom viacero úloh, väčšinou otázok a žiaci tieto úlohy riešia – odpovedajú na otázky, pričom tieto odpovede nebývajú časovo náročné. Pri rozhovore sú otázky často zamerané iba na zapamätanie a porozumenie poznatkov. Metódou rozhovoru môže učiteľ aktualizovať prv osvojené učivo, opakovať ho, môže spolu so žiakmi objavovať nové učivo, prehľbovať a upevňovať učivo, preverovať a hodnotiť, čo sa žiaci naučili. Otázky provokujú rozumovú činnosť, podnecujú žiakov k mysleniu. Otázky na hodnotenie si vyžadujú, aby žiaci posudzovali kvalitu informácie a dávali ju do súvislosti aj so svojím vlastným konaním. Môže sa stať, že žiak normu pozná, ale koná inak. Táto problematika sa už týka morálneho usudzovania a konania.

Otázky na **tvorivosť** sú zamerané na tvorbu nových originálnych myšlienok a postupov. Môže ísť o vymyslenie postupu na dokončenie úlohy, o vynájdenie originálneho produktu pre určité účely.

b) sokratovský rozhovor je najstaršou a najznámejšou metódou rozvoja kritického myslenia. Ide o rozhovor učiteľa a žiakov, pri ktorom učiteľ kladie žiakom otázky, na ktoré žiaci spoločne hľadajú odpovede. Sokratovský rozhovor sa začína nastolením problému, najčastejšie formou otázky napr. Čo je zmyslom života? Žiaci navrhujú svoje spôsoby riešenia problému, ktoré učiteľ akceptuje, ale ku ktorým kladie sériu otázok zameraných na správnosť tvrdení žiakov. Hľadanie odpovedí na tieto otázky núti žiakov stále hlbšie sa nad problémom zamýšľať, hľadať argumenty, dôkazy pre svoje stanoviská, prihliadať na názory iných, pozeráť na problém z rôznych strán, vyvodzovať závery, domýšľať dôsledky – t.j. kriticky myslieť. Na konci diskusie prichádzajú žiaci i učiteľ ku konsenzu na riešenie problému.

c) diskusia – žiaci medzi sebou diskutujú, učiteľ je v pozadí, riadi diskusiu. Učiteľ vyvodí z diskusie jasné zovšeobecnenie a závery. Diskusia umožňuje žiakovi overiť si svoju schopnosť prezentovať sa, ale aj obhájiť vlastný názor. Primerane vedená diskusia umožňuje vidieť, že každé tvrdenie má viacero stránok, že ku každej pravde sa možno dopracovať viacerými cestami. Diskusia oživuje „nezáživný“ predmet – namiesto téz a všeobecne formulovaných paragrafov či poučiek sa v diskusii objavujú vlastné príklady zo života a aktuálne príklady uplatňovania či nedostatočného rešpektovania aspektov učebných tém. Diskusia ako metóda umožňuje uvedomiť si právo na vyjadrenie názoru, prežívanie menšinového názoru, uplatnenie tolerancie pri strete protichodných názorov. Žiaci sa v diskusiách učia formulovať, rozvíjať a kultivovane obhajovať svoj názor, a tým sprostredkovane posilňujú i vlastné sebavedomie a odvahu slobodne sa vyjadrovať aj k spoločensky citlivým témam. Je viac spôsobov, ako štrukturovať diskusiu celej skupiny žiakov:

➤ **Priestor**

Žiaci by mali sedieť tak, aby na seba celý čas videli, aby neboli od seba príliš vzdialení. Možno usporiadať stoličky do kruhu alebo do formy podkovy. Už takáto

jednoduchá zmena podporuje menej formálnu atmosféru v triede, uľahčí uzavretejším študentom zapájať sa do diskusie a celkove aktivizuje študentov.

➤ **Zameranie diskusie**

Je výhodné napísať tému a navrhované diskusné okruhy na tabuľu v podobe veľkého nápisu. V momentoch, keď sa diskusia príliš odkláňa od problematiky, je možnosť poukázať na tento výrazne napísaný návrh témy, vrátiť sa k problematike a vysvetliť nejasnosti pojmov a definícií, či uviesť príklady námetov, vďaka ktorým sa diskusia odchyľila od témy. Je dobré, ak je téma napísaná vo forme otázky, na ktorú treba odpovedať alebo tvrdenia s viacerými možnými odpoveďami.

➤ **Štrukturovanie a regulovanie diskusie**

Ak je diskusia nevyrovnaná, pretože sa presadzujú len niekoľkí najvýraznejší študenti a ostatní sa nedostávajú k slovu, učiteľ by si to mal všimnúť a pokúsiť sa aktivizovať mlčiacech a nezapojených. Viacero diskusných techník umožňuje rovnomerne zapojiť všetkých študentov a zabezpečiť, aby si „neskákali do reči“.

Kolotoč – študenti môžu vyjadriť svoj názor k téme tak, že hovoria postupne tak, ako sedia v kruhu a každý má na vyjadrenie názoru napr. 2 minúty.

Mikrofón – učiteľ vyzve študentov, aby sa zahrali na hovorenie do mikrofónu. Právo hovoriť má len ten, kto práve drží mikrofón.

Vnútorňý kruh – mlčiaci žiaci si presadnú tak, že vytvoria vnútorňý kruh, ktorý bude pokračovať v diskusii.

➤ **Záver z diskusie**

Na konci hodiny by sme mali ešte raz zhrnúť a zopakovať princípy, zásady a poznatky, ku ktorým študenti dospeli v diskusii. V ideálnom prípade by ich mali formulovať a spracovať do písomnej podoby sami študenti, učiteľ len potvrdí závery študentov a pomôže im nájsť presné vyjadrenie a primerane zovšeobecňujúce formulácie.

d) beseda – od dialogických metód sa odlišuje tým, že otázky nekladie učiteľ, ale žiak. Besedujúcim je pozvaný hosť – riaditeľ školy, psychológ, primátor, starosta, policajt atď.

e) heuristická metóda. Podstata tejto metódy je v tom, že žiaci sa aktívne zúčastňujú na objavovaní nových poznatkov i metód práce, t.j. na osvojovaní učiva. Túto metódu môžeme v OBN používať často, pretože nám to umožňuje systém učiva. Učiteľ nastolí problémové situácie prostredníctvom problémovej úlohy a hypotézy (možné riešenia) navrhujú žiaci napr. tak, že učiteľ kladie otázky: Ako by ste postupovali vy, keby ste sa ocitli v danej situácii, keby ste mali riešiť danú úlohu?

4.3 Monologické metódy - vysvetľovanie a prednáška

Učiteľ slovnou symbolikou odovzdáva svoje vedomosti a poznatky. Žiak si ich musí zapamätať, zaznamenať a pochopiť. Z monologických metód odporúčame vysvetľovanie a prednášku. Pri vysvetľovaní, ak používame cudzie výrazy, musíme žiakom podať aj ich slovenskú transkripciu a žiaci si ich musia zapísať do slovníka cudzích slov, ktorý sme zaviedli na prvej hodine občianskej náuky.

Prednáška pripravuje žiakov na občiansky život, kedy budú vo svojom pracovnom prostredí pri výkone povolania počúvať prednášky. Preto sa musia učiť techniku počúvania.

4.4 Situačné a inscenačné metódy

Vo vzdelávaní ľudských práv a psychológie sa veľmi často využívajú **situačné (prípadové) metódy**. Ich podstata spočíva v riešení problémovej úlohy na základe konfrontácie vedomostí, zručností a názorov žiakov. Študenti odpovedajú na otázky typu: zhodnoť, zdôvodni, doplň, rozhodni. Opis situácie nesmie obsahovať žiadny komentár autora, aby si žiaci urobili vlastný názor na riešený problém. Po oboznámení sa s obsahom prípadu žiaci majú asi 5 minút času na formuláciu otázok, spresňujúcich situáciu, na ktoré odpovie učiteľ. Po vyčerpaní otázok nasleduje etapa spoločného hľadania optimálneho východiska z opisu situácie – riešenie problému. Na záver dá učiteľ hlasovať o výbere optimálneho riešenia.

Inscenačná metóda spočíva v tom, že niektorí alebo všetci žiaci budú hrať (inscenovať) určité roly, t.j. zinscenujú určitú situáciu. Potom sa v diskusii pokúsia nájsť východisko zo situácie. Ide o simuláciu situácií alebo procesov, ktoré sa stali, alebo sa môžu prihodiť v skutočnosti. Výhodou tejto metódy, okrem jej dynamickosti, je emocionálne zaangažovanie žiakov, osobné prežívanie situácie umožňujúce rozvoj empatie a sociálneho cítenia, zmýšľania a konania. Žiaci sa učia hlbšie chápať medziľudské vzťahy a konflikty.

4.5 Metóda PHILLIPS 66

Autor tejto metódy Phillips odporúča vytvoriť skupiny zložené zo šiestich členov (1 vedúci a 5 členov). Uvedie sa problém a každá skupina diskutuje, rieši problém v časovom rozsahu šesť minút. Potom sa vedúci jednotlivých skupín sústredia tak, aby ich ostatní mohli dobre vidieť a počuť a referujú o výsledkoch práce svojej skupiny, obhajujú ich a snažia sa nájsť optimálne riešenie. Ak sa nenájde spoločné riešenie a je veľký rozdiel v názoroch jednotlivých skupín, nasleduje ďalšie kolo, prípadne učiteľ zhrnie názory a urobí záver. Okrem cvičenia tvorivosti sa pri tejto metóde učia účastníci rýchlo produkovať myšlienky, rýchlo sa rozhodovať, zdokonaľujú sa ich komunikačné schopnosti a zručnosti.

4.6 DITOR

Autormi tohto univerzálneho heuristického návodu sú Zelina a Zelinová. Jeho názov je odvodený zo začiatkových písmen základných krokov heuristického návodu, a to takto:

1. krok: **D – definuj problém**. Spomedzi tém vyber problém, sformuluj ho, rozdeľ na podproblémy, pokús sa zostaviť ideálne riešenie, cieľ, k čomu chceš dospieť.
2. krok: **I – informuj sa o probléme**. Ako sa doteraz riešil? Zozbieraj poznatky, ktoré môžu prispieť k jeho riešeniu.
3. krok: **T – tvor riešenia, nápady, hypotézy**. Produkuje čo najviac, čo najrozmanitejších a čo najoriginálnejších nápadov na riešenie problému. Kombinuj nápady, riešenia. Použi brainstorming. Modifikuj a dopracuj návrhy a riešenia.
4. krok: **O – ohodnot' nápady, riešenia**. Posúď ich novosť a užitočnosť, realnosť a možnosť uskutočniť ich podľa rozličných kritérií.
5. krok: **R – realizuj vybrané riešenia v praxi**. Uvažuj, ako by si v budúcnosti mohol využiť skúsenosti z riešenia tohto problému.⁵

⁵ Turek, I. : Didaktika. Iura Edition, 2010, str. 281

5.Hodnotenie a klasifikácia v OBN

Zo všetkých činností, ktoré sa odohrávajú v škole, verejnosť najviac zaujíma práve kontrola vyučovacieho procesu: skúšanie, hodnotenie a klasifikácia žiakov. Na základe kontroly a z nej vyplývajúceho hodnotenia a klasifikácie sa rozhoduje o ďalšom osude žiakov, zasahuje jeho sebavedomie.

Každý proces ľudskej činnosti je úzko spojený s prirodzenou potrebou hodnotenia (evaluácie), ani výchovno-vzdelávací proces si neviem predstaviť bez hodnotenia. Cieľom hodnotenia je prispieť k úspechu výchovno-vzdelávacieho procesu a zároveň k rozvíjaniu schopností a osobností žiakov. Pri hodnotení je najdôležitejšie, aby učiteľ vedel dopredu a jednoznačne definovať cieľ hodnotenia, ktorý by mal poznať aj žiak a ktoré by mali byť vopred a explicitne stanovené.

Významnou súčasťou riadenia výchovnovzdelávacieho procesu je kontrola výsledkov, ich hodnotenie a klasifikácia. Hodnotenie žiaka musí byť komplexné, založené na princípe individuálneho prístupu k osobnosti žiaka. Pri hodnotení žiakov prihliada učiteľ na kvalitu osvojenia základných informácií, ako i záujem žiakov o problematiku a ich schopnosti túto problematiku v širších kontextoch aplikovať na prax. Nesmieme zabudnúť na aktivitu, angažovanosť a samostatnosť žiaka.

Hodnotenie výsledkov vyučovania OBN nemožno realizovať iba tradičnými metódami (ústne skúšanie, didaktické testy), pretože týmito možno zisťovať iba výsledky v kognitívnej oblasti – vedomosti, zručnosti. Je potrebné zisťovať a hodnotiť aj výsledky v afektívnej oblasti – zmeny v postojoch a v hodnotovej orientácii žiakov a v oblasti správania. Tieto výsledky je vhodné zisťovať dotazníkmi, rozhovorom, pozorovaním, metódou riešenia životných situácií, aktívnym zapájaním sa do vyučovacieho procesu.

Odporúčame využiť na preverenie vedomostí didaktický test, ktorý zadávame za každým tematickým celkom. Takto z DT získame v jednom polroku po dve známky. Sú to výstupné DT a zadávajú sa po prebratí tematického celku.

Okrem DT budeme na vyučovacej hodine frontálne preverovať vedomostí, schopností zapamätať si a vybaviť naučené. Učiteľ položí otázky celej triede a po mikropauze, ktorú majú žiaci na rozmýšľanie, vyvolá niektorého žiaka. Zároveň si poznačí odpovede žiakov, ktorých sleduje po celú hodinu a na záver hodiny ich klasifikuje. Učiteľ môže povoliť aj stručné výpisky, podľa ktorých potom žiaci odpovedajú. Táto krátka, samostatná príprava žiakov má kladný vplyv aj na proces zapamätania. Dbáme na to, aby pri frontálnom skúšaní bol v jednom polroku každý žiak ohodnotený aspoň raz. Aktívni žiaci budú mať samozrejme viac známok, čo sa odzrkadlí aj pri celkovom hodnotení.

Zdôrazňujeme, že súčasťou klasifikácie je ústne hodnotenie triedy učiteľom, ktoré má byť pravidelné, po každej vyučovacej jednotke. Počas hodiny učiteľ ocení spoluprácu a aktivitu triedy. Dáva najavo, že sleduje na hodine každého žiaka, upozorní aj tých, ktorí boli pasívni.

Pri polročnom a záverečnom hodnotení učiteľ rozoberie výsledky každého žiaka. Povie im klady a nedostatky. Orientuje ich na takú činnosť, ktorá by mohla zlepšiť ich prácu, motivuje ich. Výsledná známka nie je aritmetickým priemerom priebežnej klasifikácie, ale musí brať do úvahy komplexný prejav žiaka vo vyučovacom procese. Zaujímavé je to, že v občianskej náuke sa bezdôvodne vžilo ohodnotenie žiakov známkami výborný, chválitebný

a dobrý. Klasifikačný poriadok nijako neobmedzuje klasifikáciu z občianskej náuky. Máme k dispozícii stupnicu piatich známok. Ak ich nevyužívame, znižujeme nielen kvalitu vyučovania občianskej náuky, ale aj význam a postavenie v hierarchii ostatných vyučovacích predmetov.

Ak má byť klasifikácia žiaka objektívna a spravodlivá, má sa uskutočniť na základe všestranného poznania žiakov. Nie každému žiakovi vyhovuje skúšanie iba didaktickými testami, alebo individuálne ústne skúšanie. Burjan odporúča sústavne používať rôzne formy skúšania a hodnotenia žiaka v zmysle *Koľkými rôznymi spôsobmi vieš žiaka hodnotiť, toľkokrát si učiteľ*. Učiteľ musí preferovať pozitívnu orientáciu hodnotenia, ktorá vychádza z presvedčenia, že každý človek môže byť v niečom úspešný. Učiteľ má vychádzať z kladov a predností žiaka, hodnotiť to, čo žiak vie, najprv pochváliť úspech a až potom hodnotiť nedostatky, ale s povzbudivým postojom a prejavom dôvery v možnosti a schopnosti žiaka. Pozitívna orientácia hodnotenia neznamená nespravodlivosť hodnotenia, jeho zámerné skresľovanie, ale schopnosť učiteľa nájsť to, čo možno pochváliť, povzbudiť, a tak dať žiakovi príležitosť prežiť pocit radosti z úspechu.

6. Učebné pomôcky a didaktická technika

Učebné pomôcky a didaktická technika sa označujú aj spoločným názvom technické vyučovacie prostriedky (skrátka TVP). TVP sú pre žiakov prostriedkom, pomocou ktorého poznávajú okolitý svet a pre učiteľa sú prostriedkom na zvýšenie efektívnosti vyučovacieho procesu. Zabezpečujú plnšie a presnejšie informácie o osvojovanom učive, uľahčujú osvojovanie zručností a návykov, podporujú utváranie žiaducich postojov žiakov. Sú aj prostriedkom proti odtrhnutiu teórie od praxe, školy od života.

V predmete OBN môžeme z TVP využiť informačné a komunikačné technológie – počítače a učebnice.

a) Učebnica

Učebnica je najdôležitejším nositeľom učiva. Má vychádzať z učebných osnov, konkretizovať to, čo učebné osnovy predpisujú. V súčasnosti pre predmet OBN neexistujú učebnice, ktoré vychádzajú zo vzdelávacieho štandardu platného od 1.9.2013. Učitelia a žiaci musia používať tie, ktoré majú k dispozícii a v ktorých mnohé tematické celky nenájde vôbec. Našťastie je tu internet. Vďaka projektom, dúfame, sa učitelia aj žiaci v krátkom horizonte dočkajú nových učebníc, ktoré budú v súlade so vzdelávacím štandardom.

V súčasnosti odporúčame tieto učebnice pre žiakov aj učiteľov:

1. Košč, M.: **Základy psychológie**. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1998. ISBN 80-08-02719-3
2. Okruhlicová, A., Zelina, M.: **Základy psychológie pre stredné školy**. Bratislava: Litera 1997. ISBN 80-85452-63-4
3. Kiczko, L. a kol.: **Dejiny filozofie**. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1993. ISBN 80-08-01830-5
4. Krsková, A., Krátka, D.: **Základy práva a ochrana spotrebiteľa**. Bratislava: slovenské pedagogické nakladateľstvo 1995. ISBN 80-08-00374-X
5. Tóth, R.: **Základy politológie**. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1994. ISBN 80-08-02220-5

Pre učiteľov OBN odporúčame tieto príručky:

1. **Album ľudských práv**. Council of Europe 1995. ISBN 80-85583-29-1
2. **Výchova k ľudským právam**. Bratislava, Minority Rights Group – Slovakia 1994. ISBN 80-967169-0-5
3. **Občan a demokracia**. Autor Peter Kresák a kolektív. Vydalo Minority Rights Group – Slovakia 1997. ISBN 80-967169-7-2
4. **O vyučovaní ľudských práv**. Autor Ivan Turek. Vydal KPÚ v Prešove 1990.

5. **Multikultúrna výchova, áno, alebo nie?** Autorky Daniela Ďurajková a Dáša Vargová. Vydalo MPC v Bratislave 2007. ISBN 978-80-7164-434-7
6. **Spoznávanie humanitárneho práva.** Vydalo MPC v Prešove 2007.
7. **Ľudské práva a zručnosti potrebné na ich uplatnenie.** Autorky Ľubica Bagalová a Darina Gogolová. Vydal Štátny pedagogický ústav 2007.
8. **Ústava Slovenskej republiky 1992**
9. **Filozofia.** Autori Mária Furstová a Jurgen Trinks. Vydalo SPN v Bratislave 1996.
10. **Formovanie občianskych zručností.** Autorka Viera Hoffmanová. Vydalo MC v Prešove 1997.

b) Informačné a komunikačné technológie – IKT

Svet prechádza neustálymi zmenami, objavujú sa nové technológie, mení sa životná úroveň aj životný štýl ľudí. Na nové potreby a očakávania spoločnosti by malo reagovať aj vzdelávanie. IKT môžu podporiť nové formy vzdelávania a môžu prispieť k rozvoju celoživotného vzdelávania, ktoré je nevyhnutné pre neustále obnovovanie a získavanie potrebných znalostí a zručností pre život v digitálnom svete. IKT patria do rúk žiakom, pretože im poskytujú jedinečné príležitosti pre nové, aktuálne a atraktívne učenie sa, príležitosti pre skúmanie, komunikáciu a objavovanie veľkých myšlienok. Ak sa nám zo školy podarí vytvoriť priestor bohatý na IKT, uľahčíme žiakom prístup k učeniu sa. Musíme si ale uvedomiť, že počítač nie je nástroj pre učiteľa na učenie, ale nástroj pre žiaka na učenie sa. Učebnice sa už čoskoro stanú v predmete OBN zbytočné. Žiakov budeme vzdelávať prostredníctvom počítača,

Moderné technológie, ktoré môžeme použiť ako edukačné pomôcky, zahŕňajú okrem počítača širokú škálu zariadení a prostredí, ako napr. prenosné prístroje (mobilný telefón, mp3-video, foto, prehrávač, GPS), hlasovacie zariadenia, herné konzoly a audiovizuálne zariadenia (nahrávanie a prehrávanie zvuku a obrazu, alebo aj obrazu aj zvuku na interaktívnej tabuli).

7. Inovácia učebných osnov

Obsah a rozsah učiva v predmete občianska náuka určuje Štátny pedagogický ústav vo forme vzdelávacích štandardov, ktoré prezentujú charakteristiku predmetu, ciele predmetu, tematický celok, obsahový a výkonový štandard. Pretože tieto učebné osnovy – vzdelávacie štandardy – sú pre učiteľa OBN záväzným dokumentom, je prirodzené, že učiteľ sa snaží sprostredkovať žiakom predovšetkým predpísané poznatky. Tiež kontrola efektívnosti vyučovacieho procesu, a teda aj kvality práce učiteľa sa zameriava iba na mieru osvojenia žiakmi predpísaných poznatkov. Výchovná a rozvíjajúca funkcia vyučovacieho procesu, rozvoj citovej, hodnotovej, mravnej sféry, rozvoj ich kľúčových kompetencií sú druhoradé.

Učivo v predmete OBN sa po poslednej úprave 1.9.2013 rozrástlo do takej miery, že v čase určenom na vyučovanie sa nedá efektívne žiakmi osvojiť, upevniť, prehĺbiť, systemizovať. Učiteľ, ktorý chce inovovať tieto vzdelávacie štandardy, musí predovšetkým splniť požiadavky týchto štandardov a na inováciu mu ostávajú 4 hodiny, ak za inováciu nepovažujeme účasť na obecnom či mestskom zastupiteľstve, rôzne besedy, exkurzie či aktivity zamerané na rozvoj ľudských práv a humanitárne akcie. Navrhujeme, aby o náplni voľných hodín – inovácie učebných osnov – rozhodli sami žiaci už na začiatku školského roka.

V ďalšej časti tejto príručky sme štátne vzdelávacie štandardy spracovali na jednotlivé vyučovacie hodiny v časovo-tematickom pláne. Aby učivo bolo prebrané, precvičené a upevnené v škole, bez preťažovania žiakov, do obsahového štandardu sme vymedzili základné učivo, ktoré zahŕňa vedomosti, zručnosti a návyky potrebné pre praktický život občana demokratickej spoločnosti. Explicitne sme základné učivo vyjadrili v podobe výkonových štandardov. Predpokladáme, že v školských vzdelávacích programoch SOŠ sú pre predmet občianska náuka v študijných odboroch vyčlenené 3 hodiny – po jednej týždenne v druhom, treťom a štvrtom ročníku. Rozloženie hodín v ročníkoch nemusí súhlasiť s naším delením, ale v konečnom dôsledku 3 hodiny vyplývajú zo Štátneho vzdelávacieho programu. Je na každej škole, ako si tie hodiny začlení do školského vzdelávacieho programu.

Vzdelávací štandard pre študijné odbory, ktorých absolvovaním žiak získa úplné stredné odborné vzdelanie sme rozpracovali do jednotlivých ročníkov tak, aby sa žiakom čo najľahšie osvojovalo a vedomostí a zručností osvojené v predchádzajúcich tematických celkoch mohli využiť pri nasledovných, čím dochádza k prehĺbeniu a upevneniu získaných poznatkov od prvej až po poslednú hodinu občianskej náuky. Uvádzame aj vzdelávací štandard vydaný Štátnym pedagogickým ústavom, ktorý sme spracovali do jednotlivých hodín.

7.1 VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

podľa Štátneho vzdelávacieho programu platného od 1. septembra 2013

Tematický celok	Výkonový štandard	Obsahový štandard
Človek ako jedinec	☐ uvedú možné spôsoby ľudského vnímania, prežívania a poznávania skutočnosti ☐ určia faktory, ovplyvňujúce sebapoznávanie a poznávanie druhých ľudí ☐ vysvetlia príčiny a spôsoby odlišností ľudí v prejavoch správania ☐ porovnajú rôzne metódy učenia, poznajú a uplatnia zásady duševnej hygieny ☐ identifikujú príčiny stresu a uvedú dôsledky stresu ☐ využijú získané poznatky pri sebapoznávaní, poznávaní druhých ľudí, voľbe profesijnej orientácie ☐ uvedú vhodné spôsoby vyrovnávania sa s náročnými životnými skúsenosťami, uvedú na príkladoch zo života rôzne vplyvy na vnímanie a poznávanie človeka.	Podstata ľudskej jedinečnosti <ul style="list-style-type: none"> ○ psychika ○ vnímanie, pozorovanie, pamäť, myslenie ○ emócie Osobnosť človeka <ul style="list-style-type: none"> ○ osobnosť, identita ○ temperament ○ schopnosti ○ motívy a postoje ○ učenie ○ duševná hygiena ○ zdravie a stres ○ poradenstvo
Človek a spoločnosť	☐ objasnia významnosť procesu socializácie ľudskej bytosti ☐ popíšu sociálne roly, ktoré v svojom živote prežívajú ☐ uplatnia spoločensky vhodné spôsoby komunikácie vo formálnych a neformálnych vzťahoch ☐ uvedú dôsledky predsudkov a nerešpektovania odlišností príslušníkov rôznych sociálnych skupín ☐ vysvetlia rozdiely v jednotlivých	Proces socializácie <ul style="list-style-type: none"> ○ socializácia ○ sociálne vzťahy ○ sociálne skupiny ○ sociálne roly ○ sociálne pozície ○ medziľudská komunikácia Sociálne procesy rodina <ul style="list-style-type: none"> ○ funkcie rodiny ○ typy rodín ○ partnerské vzťahy, manželstvo, rodičovstvo

	<p>typoch rodín</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ uvedú podmienky vzniku manželstva ☐ poznajú práva a povinnosti v škole ☐ ilustrujú na príkladoch možnosti angažovanie sa v školskom prostredí ☐ obhája svoju verziu racionálneho využívania voľného času ☐ objasnia podstatu niektorých vybraných sociálnych problémov súčasnosti ☐ uvedú niektoré spoločenské organizácie a inštitúcie vo svojom okolí pracujúce s mládežou ☐ vysvetlia svoje chápanie kultúrnej identity ☐ popíšu možné dopady sociálno-patologického správania na jedinca a spoločnosť 	<p>škola a jej súčasť</p> <ul style="list-style-type: none"> o rola žiaka a pedagóga o školská trieda, vzťahy o práva a povinnosti v škole o školská samospráva o škola a rodina <p>voľný čas a aktivity mladých ľudí</p> <ul style="list-style-type: none"> o záujmy o rovesnícke skupiny o spoločenské organizácie a inštitúcie <p>Sociálne fenomény</p> <ul style="list-style-type: none"> o kultúra, kultúrna identita o normy správania o deviácie o sociálne problémy (kriminalita, extrémizmus)
<p>Občan a štát</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ objasnia význam občianstva pre človeka ☐ rozlíšia občianske práva a občianske povinnosti ☐ analyzujú na vybraných príkladoch z histórie a súčasnosti mechanizmus fungovania štátu ☐ vysvetlia funkciu ústavy v štáte i oblasti, ktoré upravuje ☐ vysvetlia funkciu ústavy v štáte i oblasti, ktoré upravuje ☐ objasnia príčiny rozdelenia štátnej moci v SR na tri nezávislé zložky ☐ porovnajú funkcie a úlohy orgánov štátnej moci SR ☐ charakterizujú podstatu demokracie ☐ porovnajú na vybraných 	<p>Občan a občianstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> o proces formovania občianskej spoločnosti o občianske práva a povinnosti o občianske iniciatívy o regionálna správa a samospráva <p>Štát</p> <ul style="list-style-type: none"> o znaky štátu o formy štátu o právny štát o Ústava SR, ústavnosť o občan a právo o ochrana ústavnosti a zákonnosti <p>Demokracia</p> <ul style="list-style-type: none"> o princípy o politický systém, o voľby, volebné správanie o volebné systémy

	<p>príkladoch demokratické a nedemokratické formy riadenia spoločnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ objasnia podstatu a význam politického pluralizmu pre život v štáte ☐ charakterizujú podstatu komunálnych, parlamentných a prezidentských volieb ☐ rozlíšia spôsoby volieb ☐ vysvetlia dôležitosť jednotlivých zložiek politického systému ☐ uvedú príklady, ako môže občan ovplyvňovať spoločenské dianie v obci a v štáte ☐ ovládajú praktickú občiansku komunikáciu v styku s úradmi ☐ poznajú mechanizmy ochrany ústavnosti a zákonnosti, uvedú príklady právnych problémov, s ktorými sa môžu občania na nich obrátiť . 	
<p>Ludské práva a slobody</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ poznajú dokumenty, zakotvujúce ľudské práva ☐ vysvetlia systém ochrany zabezpečujúci ochranu ľudských práv ☐ zdôvodnia, že nie všetko, na čo si človek nárokuje, má na to aj právo ☐ ovládajú svoje práva i práva iných ☐ obhajujú svoje práva, rešpektuje ľudské práva druhých ľudí a osobne sa angažuje proti ich porušovaniu ☐ rozlišujú náplň činnosti orgánov ochrany ľudských práv na vnútroštátnej aj medzinárodnej úrovni 	<p>Ludské práva a slobody</p> <p>ľudské práva dokumenty systém ochrany ľudských práv</p> <ul style="list-style-type: none"> o práva dieťaťa
<p>Spoločenský pohyb v jednotlivých</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ rozumejú zákonom a 	<p>Spoločenský pohyb v jednotlivých oblastiach spoločenského života</p>

oblastiach spoločenského života	<p>zákonitostiam spoločenského pohybu</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ vedia posudzovať sociálny vplyv a odhaľovať príčiny sociálnych zmien ☐ chápu príčiny, prejavy a dôsledky migrácie aj na základe informácií z médií 	<ul style="list-style-type: none"> ○ problém pohybu v makrosociálnych skupinách, stratifikačné procesy ○ sociálny vplyv ○ sociálne zmeny ○ migrácia
Sociálne napätie v spoločnosti	<ul style="list-style-type: none"> ☐ vedia identifikovať prejavy krízy v spoločnosti a ich riešenia aj na príkladoch z histórie ☐ uvedomujú si príčiny a dôsledky vojenských konfliktov a diktatúr ☐ rozumejú pojmu terorizmus- jeho príčinám a dôsledkom ☐ chápu vplyv tohto fenoménu na spoločnosť 	<p>Sociálne a politické napätie</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ spoločenské krízy ○ vojenský konflikt terorizmus
Globálne témy v dnešnom svete	<ul style="list-style-type: none"> ☐ vyhľadajú informácie o globálnych problémoch vo svete a objektívne ich zhodnotia ☐ dokážu pomenovať globálne problémy sveta, ekonomická kríza, globálny obchod, detská práca, HIV/AIDS, obchodovanie s ľuďmi, chudoba ☐ uvedú príklady na súvislosti medzi globálnymi problémami, a ako sa nás dotýkajú ☐ rozlišujú fakty od mýtov ☐ dokážu si uvedomiť možnosti eliminácie dôsledkov pôsobenia globálnych problémov 	<p>Globálne problémy vo svete</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ globalizácia ○ ekonomická kríza ○ globálny obchod ○ detská práca ○ HIV/AIDS ○ chudoba
Humanitárna a rozvojová pomoc	<ul style="list-style-type: none"> ☐ vysvetlia prepojenie medzi ľudskými právami a humanitárnym právom ☐ načrtnú etiku humanitárnej akcie ☐ dokážu plánovať a aplikovať humanitárny projekt, ktorý podporuje 	<p>Humanitárna a rozvojová pomoc</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ humanitárna pomoc ○ rozvojová pomoc ○ humanitárne právo ○ humanitárna akcia ○ humanitárny projekt

	<p>ľudskú dôstojnosť</p> <p>☐ vedia sa vcítiť a pochopiť dilemy humanitárnych pracovníkov</p>	
Filozofia a jej atribúty	<p>☐ uvedú rozdielne znaky filozofie a mýtu</p> <p>☐ nájdu v texte znaky mytologického a filozofického uvažovania</p> <p>☐ uvedú rozlišovacie znaky, ktoré odlišujú filozofické otázky od bežných otázok</p> <p>☐ sformulujú otázku, ktorú konkrétny filozofický text rieši a zaradia ju do filozofickej disciplíny</p> <p>☐ sformulujú vlastné stanovisko k filozofickému textu a postavia vlastnú otázku na základe inšpirácie filozofickým textom</p> <p>☐ uvedú základné identifikačné znaky filozofie, vedy, náboženstva, umenia a ideológie a základné diferencie, ktoré odlišujú filozofiu od uvedených významových útvarov</p>	<p>Filozofia a jej atribúty</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ filozofia a mýtus ○ filozofické otázky a zdroje filozofických úvah ○ filozofické disciplíny ○ filozofia, veda, náboženstvo, umenie, ideológia
Dejinno-filozofický exkurz	<p>☐ charakterizujú spoločné črty vlastné západnej filozofii ako celku a uvedú odlišnosti, ktoré ju odlišujú od filozofického myslenia spätého s inými kultúrnymi, resp. civilizačnými okruhmi</p> <p>☐ uvedú, ktoré témy resp. problémy sú ťažiskové pre jednotlivé obdobia dejín filozofie</p> <p>☐ vysvetlia príčiny zmien ťažiskových tém a problémov filozofického myslenia</p> <p>☐ interpretujú dejiny filozofického myslenia ako proces vykazujúci dve rozhodujúce kvalitatívne</p>	<p>základné znaky západnej filozofie ako celku</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ filozofia ako doba vyjadrená v myšlienke: periodizácia dejín filozofie (antická filozofia, stredoveká filozofia, renesančná filozofia, novoveká filozofia, filozofia 19. storočia, filozofia 20. storočia), ich profilové charakteristiky a kultúrnohistorický kontext ○ základné myšlienkové domény európskeho filozofického myslenia: a) myslenie orientované na poznanie sveta (Parmenides, Herakleitos, Aristoteles)

	<p>posuny:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ako prechod od skúmania sveta k skúmaniu subjektu, ktorý o svete niečo vypovedá, - ako prechod od „myslenia o svete“ k analýze jazyka, v ktorom svet myslíme a vyjadrujeme <p>☐ identifikujú a analyzujú problémy, otázky a spory, ktoré zohrávali úlohu kryštalizačného jadra</p> <p>filozofických diskusií a polemík v rámci každej z uvedených myšlienkových domén</p> <p>☐ charakterizujú stanoviská uvedených filozofov k ich riešeniu</p> <p>☐ porovnajú alternatívne riešenia uvedených problémov a zaujmú k nim vlastné stanovisko .</p>	<p>b)myslenie orientované na poznávajúci subjekt a na podmienky a možnosti poznávania (R. Descartes, I. Kant)</p> <p>c)myslenie orientované na jazyk (L. Wittgenstein)</p>
Religionistika	<p>☐ rozlíšia medzi jednotlivými prvkami náboženstva a vysvetlia ich význam</p> <p>☐ určia základné identifikačné znaky svetových náboženstiev</p> <p>☐ identifikujú prejavy náboženskej neznášanlivosti</p> <p>☐ rozoznajú prejavy sektárskeho myslenia</p>	<p>Náboženstvo a jeho atribúty</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ prvky náboženstva náboženská viera náboženské symboly náboženské praktiky a prejavy (náboženský kult, náboženské obrady, sviatky a tradície) ○ kresťanstvo a svetové náboženstvá ○ alternatívne náboženské prejavy (nové náboženské hnutia)
Aktualizácia učiva		

Aktualizácia učiva

Hodiny určené na aktualizáciu učiva, napr. exkurzia, návšteva súdneho pojednávania, beseda so starostom, politikom, aktivistom, advokátom, psychológom, návšteva úradu práce, práca s IKT a informáciami a pod.

7.2 Časovo-tematické plány pre študijné odbory, ktorých absolvovaním žiak získa úplné stredné odborné vzdelanie

Predmet: Občianska náuka

Ročník: druhý Počet hodín týždenne: 1 Celkom: 35

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
IX. 1.	Uplatnenia vhodné komunikačné prostriedky k vyjadrovaniu vlastných myšlienok	Človek a spoločnosť	Úvod do štúdia občianskej náuky	Človek a spoločnosť, škola, základy psychológie a sociológie, sociálne napätie v spoločnosti	<ul style="list-style-type: none"> - Vysvetlia, čo očakávajú, čo by sa chceli na hodinách občianskej náuky dozvedieť - Zdôvodnia, ktorý tematický celok ich najviac zaujal a prečo.
2.	Formulovať a prezentovať svoje názory	Človek a spoločnosť	Škola a jej súčasti. Školská samospráva.	Rola žiaka a pedagóga, školská trieda, vzťahy, práva a povinnosti v škole, školská samospráva, študentský parlament	<ul style="list-style-type: none"> - Vysvetlia práva a povinnosti v škole - Vysvetlia význam a činnosť školskej samosprávy. - Ilustrujú na príkladoch možnosti angažovania sa v školskom prostredí - Vypracujú vnútorný školský poriadok zahrňujúci práva a povinnosti v škole
3.	Stanovovať si na základe poznania svojej osobnosti primerané ciele osobného rozvoja v oblasti záujmovej i pracovnej, starať sa o svoje zdravie	Človek a spoločnosť	Voľný čas a aktivity mladých ľudí. Záujmy.	Racionálne využívanie voľného času, šport, hudba, príroda, záujmy, záľuby, TV, PC.	<ul style="list-style-type: none"> - Dokážu obhájiť svoju verziu racionálneho využívania voľného času. - Navrhnu kalendár školských podujatí, ktoré zorganizujú v priebehu školského roka. - Navrhnu krúžky, ktoré na škole nie sú, ale je záujem o tieto aktivity v krúžku
4.	Formulovať a prezentovať svoje postoje	Človek a spoločnosť	Beseda s riaditeľom školy	Škola, práva a povinnosti žiaka, žiacka školská rada, školský poriadok, mimoškolské aktivity.	<ul style="list-style-type: none"> - Uplatnia vhodné komunikačné prostriedky k vyjadrovaniu vlastných myšlienok. - Navrhnu vlastnú predstavu práv a povinnosti žiakov, školských

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
					a mimoškolských aktivít, krúžkov.
X. 5.	Spolupracovať s ostatnými v skupine a prispievať k utváraniu vhodných medziľudských vzťahov.	Človek a spoločnosť	Rovesnícke skupiny. Spoločenské organizácie a inštitúcie	Rovesnícke skupiny, spoločenské organizácie a inštitúcie pracujúce s mládežou	<ul style="list-style-type: none"> - Uvedú niektoré spoločenské organizácie a inštitúcie pracujúce s mládežou vo svojom okolí. - Vyhľadajú na internete inštitúcie pracujúce s mládežou a porovnajú s tými, ktoré pracujú v ich dosahu. - Navrhnu nové spoločenské organizácie a inštitúcie, ktoré by uspokojovali ich záujmy.
6.	Vážiť si, rešpektovať a tolerovať odlišnosti iných ľudí,	Človek a spoločnosť	Sociálne fenomény. Kultúra, kultúrna identita.	Sociálne fenomény. Kultúra, kultúrna identita.	<ul style="list-style-type: none"> - Vysvetlia svoje chápanie kultúrnej identity. - Vymenujú kultúrne ustanovizne vo svojom okrese či kraji.
7.	kooperovať s nimi, nechciet ovládať iných ľudí, správať sa k iným zodpovedne a mravne.	Človek a spoločnosť	Normy správania. Deviacie. Sociálne problémy - kriminalita, extrémizmus	Normy správania, kriminalita, extrémizmus, deviacia, patologické správanie	<ul style="list-style-type: none"> - Objasnia podstatu niektorých vybraných sociálnych problémov súčasnosti. - Popíšu možné dopady sociálno-patologického správania na jedinca a spoločnosť. - Navrhnu systém, ako riešiť problémy extrémizmu.
8.	Vážiť si svoju rodinu	Človek a spoločnosť	Rodina. Funkcie rodiny. Typy rodín	Rodina: základná, rozšírená a neúplná rodina. Funkcie rodiny: ekonomická, citová, výchovná a socializačná, odpočinková a regeneračná, biologicko-reprodukčná.	<ul style="list-style-type: none"> - Vysvetlia rozdiely v jednotlivých typoch rodín. - Vysvetlia a charakterizujú funkcie rodiny. - Opíšu svoju rodinu a identifikujú, či je to rodina základná rozšírená neúplná. - Porozprávajú, ako to vyzerá s plnením základných funkcií v ich rodine a možnosti jeho zlepšenia.
XI.	Byť zodpovedný za svoju	Človek a	Partnerské vzťahy. Kritéria výberu	Priateľstvo, partnerský vzťah,	<ul style="list-style-type: none"> - Zdôvodnia, ktoré z kritérií výberu

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
9.	budúcnosť	spoločnosť	partnera	láska, kritériá výberu partnera, rozdiel medzi zamilovanosťou a láskou, nevhodní partneri.	partnera považujú za najdôležitejšie a prečo. -Vymenujú a charakterizujú typy partnerov nevhodných pre manželstvo.
10.	Kooperovať v rodine, deliť si úlohy, niesť zodpovednosť	Človek a spoločnosť	Zákon o rodine	Zákon 36/2005 Z.z. o rodine, vznik manželstva: uzavretie manželstva, okolnosti vylučujúce uzavretie manželstva, vzťahy medzi manželmi, zánik manželstva, rozvod manželstva. Vzťahy medzi rodičmi, deťmi a ostatnými príbuznými, rodičovské práva a povinnosti. Náhradná starostlivosť, poručníctvo a opatrovníctvo. Výživné.	-Uvedú podmienky vzniku manželstva .Vymenujú 4 časti zákona o rodine.(názvy) -Vyhľadajú v zákone o rodine okolnosti vylučujúce uzavretie manželstva. -Vyhľadajú v zákone o rodine rodičovské práva a povinnosti. -Vysvetlia, kedy môže byť uplatnená náhradná starostlivosť.
11.	Zodpovednosť	Človek a spoločnosť	Didaktický test	Škola, rodina, kriminalita	-Zdôvodnia svoj neúspech
12.	Akceptujú vlastnú osobnosť a osobnosť iných ľudí	Človek ako jedinec. Základy psychológie	Psychológia. Podstata ľudskej jedinečnosti	Pojem psychológia, psychika, prežívanie, správanie, psychické procesy.	-Vysvetlia, v ktorých oblastiach vidia praktické využitie psychológie. -Zdôvodnia, čím môže byť psychológia užitočná každému človeku. -Charakterizujú prejavy a formy prežívania a správania.
XII.	Personálne a sociálne	Človek ako jedinec.	Vývin psychiky. Učenie	Vývoj-vývin, vývin psychiky,	-Vysvetlia, aký je vzťah medzi genetickými činiteľmi

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
13.	spôsobilosti	Základy psychológie		dedičnosť, prostredie, učenie	a činiteľmi prostredia pri vývine psychiky.
14.	Tvorivo a kriticky samostatne riešiť problémy	Človek ako jedinec. Základy psychológie	Psychické procesy: vnímanie, pozorovanie, pamäť, myslenie	Vnímanie pozornosť, myslenie, pamäť	-Charakterizujú psychické procesy. -Zdôvodnia, ako by fungovala naša psychika bez funkcie pamäti.
15.	Stanoviť si primerané ciele osobného rozvoja	Človek ako jedinec. Základy psychológie	Emócie a ich vplyv na jedinca	Druhy citov, vlastnosti citov, význam citov v živote človeka, vonkajší výraz citov. Vôľové konanie, vôľový akt a vôľový proces. Individuálne vlastnosti vôle.	-Uvedú na príkladoch zo života ako človek vníma, prežíva a poznáva skutočnosť, seba a druhých ľudí a čo vplýva na jeho vnímanie a poznávanie. -Charakterizujú jednotlivé druhy citov. -Zdôvodnia, akú úlohu majú city v ich živote. -Vysvetlia, ako sa môže pestovať vôľa.
16.	Rozvíjať svoju osobnosť	Človek ako jedinec. Základy psychológie	Osobnosť človeka. Temperament, schopnosti, motívy a postoje	Pojem a charakteristika osobnosti. Postoje, presvedčenie a charakter. Rozumové schopnosti (inteligencia), sebauvedomenie, sebazpoznanie, svedomie. Sangvinik, choleric, flegmatik a melancholik.	-Charakterizujú základné vlastnosti osobnosti. -Vysvetlia, aký význam má charakter pri utváraní osobnosti človeka. -Uvedú 10 kladných a 10 záporných vlastností človeka.
I. 17.	Učiť sa žiť spoločne, žiť a pracovať s inými ľuďmi	Človek ako jedinec. Základy psychológie	Psychické zdravie a stres. Psychická odolnosť a zvládanie stresu.	Príčiny vzniku porúch duševného zdravia. Hystéria, neurasténia, psychopatia a poruchy správania. Duševná hygiena.	-Vysvetlia príčiny stresu a uvedú dôsledky stresu na vybranej situácii zo života. -Poznajú a uplatnia zásady duševnej hygieny.
18.	Tvorivo riešiť úlohy, navrhovať	Človek ako jedinec. Základy	Praktické využitie psychologických	Psychoterapia, tréningová psychoterapia,	-Uvedú na príkladoch zo života vhodné spôsoby

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
	riešenia problémov	psychológie	poznatkov.	relaxačné metódy. Psychologické poradenstvo.	vyrovnávania sa s náročnými životnými skúsenosťami.
19	Vyrovnať sa s rôznymi sociálnymi situáciami	Človek ako jedinec. Základy psychológie	Poradenstvo	Psychoterapia, psychologické poradenstvo	-Vysvetlia, čo má psychoterapia a psychologické poradenstvo spoločné a v čom sa odlišujú.
II. 20.	Osvojiť si pocit zodpovednosti za svoj výkon	Človek ako jedinec. Základy psychológie	Didaktický test	Základy psychológie	-Zdôvodnia svoj úspech či neúspech pri riešení DT.
21.	Uplatnia vhodné komunikačné prostriedky na vyjadrenie svojich pocitov.	Človek ako jedinec. Základy psychológie	Beseda so psychológom.	Psychické zdravie a stres, psychoterapia, psychologické poradenstvo.	-Vysvetlia, kedy sa obrátia na psychologické poradenstvo.
22.	Vážiť si, rešpektovať a tolerovať odlišnosti iných ľudí	Človek a spoločnosť	Základy sociálnej psychológie. Socializácia, sociálne potreby a sociálne učenie. Skupina a jej vplyv na jedinca	Jednotlivec a skupina, socializácia, sociálne potreby a sociálne učenie.	-Vysvetlia pojem socializácia. -Vymenujú 4 formy sociálneho učenia.
23.	Zodpovednosť za zverené veci, správanie sa	Človek a spoločnosť	Sociálne vzťahy, sociálny status a sociálne roly	Sociálne vzťahy, vzťahy v skupine, sociálny status, sociálna rola	-Popíšu sociálne roly, ktoré vo svojom živote prežívajú
24.	Riešiť konflikty rešpektujúc hodnoty pluralizmu, vzájomného porozumenia, tolerancie a mieru	Človek a spoločnosť	Sociálny vplyv. Závislosť od skupiny. Typy sociálneho vplyvu	Sociálny vplyv, závislosť od skupiny, konformita, nekonformita	-Uplatnia spoločensky vhodné spôsoby komunikácie vo formálnych a neformálnych vzťahoch. -Uvedú dôsledky predsudkov a nerešpektovania odlišností príslušníkov rôznych sociálnych skupín.
25.	Riešiť konflikty v duchu úcty k hodnotám pluralizmu,	Človek a spoločnosť	Medziľudská komunikácia. Sociálna výmena. Psychologické zisky a straty v	Charakteristika spoločenského kontaktu, formy komunikácie, národná mentalita.	-Vymenujú a charakterizujú 4 základné skupiny konfliktov. -Vymenujú vonkajšie okolnosti, ktoré im

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
	vzájomného porozumenia, tolerancie a mieru		sociálnych situáciách. Typy sociálnej výmeny.	Konflikt, stres, frustrácia, kríza.	spôsobujú frustrácie.
26.	Učiť sa byť aktívnym riešiteľom životných situácií	Človek a spoločnosť	Sociálne konflikty a stratégie ich riešenia	Interpersonálne konflikty, sociálne konflikty, stratégie na riešenie konfliktov	-Zdôvodnia, v ktorých situáciách by bola primeranejšia súťaživá stratégia riešenia konfliktov a v ktorých kooperatívna.
IV. 27.	Vyhodnocovať dosiahnuté výsledky a pokrok v učení	Človek a spoločnosť	Didaktický test	Sociálna psychológia	-Zdôvodnia príčiny neúspechu pri riešení DT
28.	Vedia posudzovať sociálny vplyv a odhaľovať príčiny sociálnych zmien	Spoločenský pohyb v jednotlivých oblastiach spoločenského života	Problém pohybu v makrosociálnych skupinách, stratifikačné procesy	Zákony a zákonitosti spoločenského pohybu, stratifikačné procesy	-Charakterizujú zákony a zákonitosti spoločenského pohybu -Vysvetlia príčiny sociálnych zmien
29.	Správne interpretovať získané informácie, logicky z nich vyvodzovať závery	Spoločenský pohyb v jednotlivých oblastiach spoločenského života	Sociálny vplyv, sociálne zmeny, migrácia	Sociálny vplyv, sociálne zmeny, migrácia	-Vysvetlia príčiny sociálnych zmien -Vysvetlia príčiny, prejavy a dôsledky migrácie na základe informácií z médií
V. 30.	Vedieť porovnať rôzne prístupy k riešeniu problému	Sociálne napätie v spoločnosti	Sociálne a politické napätie. Spoločenské krízy	Sociálne a politické napätie, spoločenské krízy	-Na príkladoch z histórie identifikovať prejavy krízy v spoločnosti a ich riešenia
31.	Uvedomovať si základné humanistické hodnoty	Sociálne napätie v spoločnosti	Vojenský konflikt, terorizmus	Vojenský konflikt, terorizmus	-Vysvetlia príčiny a dôsledky vojenských konfliktov a diktatúr -Charakterizujú pojem terorizmus a vysvetlia jeho príčiny a dôsledky

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
32.	Správne interpretovať získané informácie	Sociálne napätie v spoločnosti	Aktuálne problémy súčasného sveta	Podľa záujmu žiakov, napr. nezamestnanosť, chudoba	-Identifikujú najväčšie problémy súčasného sveta zo správ na internete
VI. 33.	Pocit zodpovednosti za svoj výkon		Didaktický test	Spoločenský pohyb , sociálne napätie v spoločnosti	-Zdôvodnia príčiny úspechu či neúspechu pri riešení DT
34.	Vyhodnocovať dosiahnuté výsledky a pokrok v učení		Opakovanie: čo sme sa naučili na hodinách občianskej náuky	Základy psychológie, škola a rodina, sociálna psychológia, sociálne napätie	-Sebahodnotenie
35.	Stanoviť si primerané ciele		Klasifikácia a hodnotenie		-Sebahodnotenie

Ročník: tretí Počet hodín týždenne: 1 Celkom: 35

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
IX. 1.	Uplatnenia vhodné komunikačné prostriedky k vyjadrovaniu vlastných myšlienok	Občan a štát	Úvod do štúdia občianskej náuky	Občan a štát, občianstvo, právny štát, demokracia, ľudské práva a slobody	- Vysvetlia, čo očakávajú, čo by sa chceli na hodinách občianskej náuky dozvedieť -Zdôvodnia, ktorý tematický celok ich najviac zaujal a prečo.
2.	Formulovať a prezentovať svoje názory	Občan a štát	Občan a občianstvo. Proces formovania občianskej spoločnosti.	Občan a občianstvo, proces formovania občianskej spoločnosti	-Objasnia význam občianstva pre človeka. -Rozlíšia občianske práva a občianske povinnosti
3.	Konstruktívne sa podieľať na dianí v spoločnosti	Občan a štát	Občianske práva a povinnosti. Občianske iniciatívy.	Občianske práva a povinnosti	-Ovládajú praktickú občiansku komunikáciu v styku s úradmi -Rozlíšia občianske práva a občianske povinnosti.
4.	Formulovať a prezentovať svoje postoje	Občan a štát	Štát, znaky štátu. Zvrchovanosť štátu, suverenita štátu.	Štát, znaky štátu, zvrchovanosť štátu, suverenita štátu.	- Analyzujú na vybraných príkladoch z histórie a súčasnosti mechanizmus fungovania štátu.
X. 5.	Uznávať hodnoty a postoje podstatné pre život v demokratickej spoločnosti a dodržiavať ich	Občan a štát	Princípy právneho štátu a záruky ochrany práva	Princípy právneho štátu, nezávislé súdnictvo, konsenzus, spravodlivosť	-Vysvetlia, aké znaky musí mať štát, aby sme ho mohli považovať za právny. -Vymenujú základné, charakteristické črty spravodlivého procesu. -V Ústave SR vyhľadajú článok, ktorý vyjadruje pravidlá právneho štátu.
6.	Aktívne sa zúčastňovať na demokratickom riadení a živote spoločnosti	Občan a štát	Orgány štátnej moci: parlament, vláda, súdy	Deľba štátnej moci: zákonodarná, výkonná, súdnictvo, centralizovaný štát, federácia.	-Analyzujú na vybraných príkladoch z histórie a súčasnosti mechanizmus fungovania štátu.
7.	Hľadať, navrhovať metódy a informácie na riešenie problémov	Občan a štát	Verejná správa: štátna správa	Štátna správa: vláda, ministerstvá, ústredné orgány, krajské úrady,	-Vysvetliť fungovanie a kompetencie štátnej správy

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
				obvodné úrady	
8.	Zodpovednosť za životné prostredie a stav spoločnosti ako celku	Občan a štát	Verejná správa: organizácia miestnej samosprávy	Verejná správa, obce, vyššie územné celky, kompetencie, štruktúra, financie, kontrola	-Charakterizujú postavenie orgánov obce a VÚC. -Vysvetlia, z čoho pozostáva sústava orgánov štátnej správy a samosprávy.
XI. 9.	Aktívne sa zúčastňovať na demokratickom riadení a živote spoločnosti	Občan a štát	Účasť na zasadnutí obecného či mestského zastupiteľstva Deň otvorených dverí na VÚC	Samospráva.	-Uvedú príklady, ako môže občan ovplyvňovať spoločenské dianie v obci a v štáte
10.	Správne interpretovať získané informácie, logicky z nich vyvodzovať závery	Občan a štát	Formy štátu a formy vlády	Monarchia, republika, unitárny štát, federácia, konfederácia, pluralitný štát, totalitný štát. Parlamentná, kabinetná a prezidentská forma vlády	-Charakterizujú formy štátu a formy vlády. -Zdôvodnia svoj výber ideálnej formy štátu a formy vlády.
11.	Hodnotiť a uznávať svoju prácu a výsledky iných	Občan a štát	Didaktický test	Občan a štát	Zdôvodnia svoj úspech či neúspech pri riešení DT.
12.	Uplatňovať a ochraňovať princípy demokracie	Občan a štát	Ústava SR, ústavnosť	Ústava SR, preambula, princíp suverenity ľudu, NR SR, Deň ústavy	-Vysvetlia funkciu ústavy v štáte a oblasti, ktoré upravuje. -V skupine navrhnu prípadné zmeny jednotlivých častí Ústavy SR, diskutujú o nich a zdôvodnia ich.
XII. 13.	Učiť sa byť aktívnym riešiteľom životných situácií	Občan a štát	Ochrana právneho poriadku a práv občana	Polícia, prokuratúra, súdy, Ústavný súd, advokácia	-Poznajú mechanizmy ochrany ústavnosti a zákonosti -Uvedú príklady právnych problémov, s ktorými sa môžu

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
					občania na nich obrátiť
14.	Uplatňovať a ochraňovať princípy demokracie	Občan a štát	Demokracia. Princípy demokracie	Demokracia, demokratické a nedemokratické formy riadenia spoločnosti, totalitný systém, absolutistický systém	-Charakterizujú podstatu demokracie. -Porovnajú na vybraných príkladoch demokratické a nedemokratické formy riadenia spoločnosti. -Vysvetlia rozdiel medzi priamou a zastupiteľskou demokraciou
15.	Aktívne sa zúčastňovať na demokratickom riadení a živote spoločnosti	Občan a štát	Voľby, volebné právo a volebné systémy.	Voľby, väčšinový volebný systém, proporčný volebný systém, zásady volebného práva, mandát,	-Charakterizujú zásady volebného práva. -Vysvetlia znaky proporčného volebného systému.
16.	Aktívna účasť na verejnom živote. Konštruktívne sa podieľať na diani v spoločnosti	Občan a štát	Voľby v SR	Komunálne voľby, voľby do VÚC, parlamentné, europarlamentné, prezidentské	-Charakterizujú podstatu komunálnych, parlamentných a prezidentských volieb -Rozlíšia spôsoby volieb
I. 17.	Formulovať a prezentovať svoje postoje	Občan a štát	Exkurzia na súde, beseda so sudcom, poslancom, primátorom, starostom.	Podľa požiadaviek žiakov	-Vypracujú správu o exkurzii či besede.
18.	Osvojiť si pocit zodpovednosti za svoj výkon	Občan a štát	Didaktický test	Ústava, demokracia, volebný systém, ochrana práva	-Zdôvodnia svoj neúspech pri riešení DT.
19	Kriticky hodnotiť informácie z médií		Aktuálne problémy súčasného sveta	Podľa požiadaviek žiakov	-Navrhnu možnosti riešenia problémov
II. 20.	Uvedomovať si základné humanistické hodnoty	Ľudské práva a slobody	Dokumenty zakotvujúce ľudské práva	Všeobecná deklarácia ľudských práv, Európska charta ľudských práv	-Vymenujú dokumenty zakotvujúce ľudské práva na medzinárodnej, európskej a vnútroštátnej úrovni
21.	Pochopia, že nie všetko, na	Ľudské práva	Základné ľudské	Spôsobilosť na práva, právo na	-Vysvetlia rozdiel medzi spôsobilosťou na práva

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
	čo si človek nárokuje, má na to aj právo	a slobody	práva a slobody	život, nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, osobná sloboda, právo vlastniť majetok, ochrana osobných údajov, sloboda pohybu a pobytu, sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery.	a spôsobilosťou na právne úkony. -Uvedú, kedy je prípustná domová prehliadka. -Vymenujú a charakterizujú aspoň 5 základných ľudských práv a slobôd.
22.	Obhajujú svoje práva, rešpektujú ľudské práva druhých a osobne sa angažujú proti ich porušovaniu	Ľudské práva a slobody	Politické práva	Sloboda prejavu a právo na informácie, petičné právo, právo pokojne sa zhromažďovať, právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí, právo občanov postaviť sa na odpor	-Charakterizujú petičné právo a uvedú, z akých dôvodov ústava neprípúšťa petície. -Vymenujú a vysvetlia aspoň 3 politické práva a slobody.
23.	Vážiť si, rešpektovať a tolerovať odlišnosti iných ľudí. Zodpovednosť za životné prostredie.	Ľudské práva a slobody	Práva národnostných menšín a etnických skupín. Právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva.	Práva národnostných menšín, právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva.	-Pripraví akciu na ochranu životného prostredia. -v power-pointe pripraví svoj návrh TOP 10 krás Slovenska
24.	Podporovať hodnoty demokratickej spoločnosti	Ľudské práva a slobody	Hospodárske, sociálne a kultúrne práva	Hospodárske, sociálne a kultúrne práva	-Vymenujú 5 práv. - Zdôvodnia svoj návrh na otázku platenia za vysokoškolské štúdium
25.	Vyrovnať sa s rôznymi sociálnymi situáciami.	Ľudské práva a slobody	Právo na súdnu a inú právnu ochranu	Právo na súdnu a inú právnu ochranu	-Vysvetlia práva obvineného.
26.	Zodpovednosť za výsledky svojej práce	Ľudské práva a slobody	Didaktický test	Dokumenty ľudských práv, jednotlivé ľudské	-Zdôvodnia príčiny neúspechu pri riešení DT

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
				práva	
IV. 27.	Vedieť porovnať rôzne prístupy k riešeniu problému	Eudské práva a slobody	Medzinárodný systém ochrany ľudských práv	Výbor OSN pre ľudské práva, Medzinárodná organizácia práce, Amnesty International, Európsky súd pre ľudské práva	-Vysvetlia systém ochrany zabezpečujúci ochranu ľudských práv
28.	Uznávať hodnoty a postoje podstatné pre život v demokratickej spoločnosti	Eudské práva a slobody	Slovenský systém ochrany ľudských práv. Ľudskoprávne organizácie na Slovensku.	Ombudsman, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Ľudia proti rasizmu, Amnesty International Slovakia	-Rozlišujú náplň činnosti orgánov ochrany ľudských práv na vnútroštátnej aj medzinárodnej úrovni
29.	Učiť sa byť aktívnym riešiteľom životných situácií	Humanitárna a rozvojová pomoc	Humanitárna a rozvojová pomoc. Humanitárne právo.	Humanitárna pomoc, rozvojová pomoc, humanitárne právo	- Vysvetlia prepojenie medzi ľudskými právami a humanitárnym právom -Načrtnú etiku humanitárnej akcie
V. 30.	Spolupracovať v skupine a prispievať k utváraniu vhodných medziľudských vzťahov	Humanitárna a rozvojová pomoc	Naplánovanie a aplikovanie humanitárneho projektu podporujúceho ľudskú dôstojnosť	Humanitárna akcia, humanitárny projekt	-Dokážu plánovať a aplikovať humanitárny projekt, ktorý podporuje ľudskú dôstojnosť -Vedia sa vcítiť a pochopiť dilemy humanitárnych pracovníkov
31.	Rešpektovať práva	Humanitárna a rozvojová pomoc	Práva dieťaťa a ich realizácia vo svete	Práva dieťaťa a ich uplatňovanie na Slovensku a vo svete	-Vypracujú film s cieľom pomôcť deťom -Zúčastnia sa akcie UNICEFu
32.	Kriticky hodnotiť informácie z médií	Aktualizácia učiva	Aktuálne problémy súčasného sveta	Podľa želaní žiakov	-Identifikujú najväčšie problémy súčasného sveta zo správ na internete
VI. 33.	Hodnotiť a uznávať svoju prácu	Eudské práva a slobody	Didaktický test	Ochrana ľudských práv, humanitárna a rozvojová pomoc	-Zdôvodnia príčiny úspechu či neúspechu pri riešení DT
34.	Rozvíjať svoju	Občan a štát	Opakovanie: čo sme sa naučili na	Občan a štát, ľudské práva,	-Sebahodnotenie

P.Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
	osobnosť		hodinách občianskej náuky	humanitárna a rozvojová pomoc	
35.	Vyhodnocovať dosiahnuté výsledky	Ludské práva a slobody	Klasifikácia a hodnotenie	Ludské práva a slobody	-Sebahodnotenie

Ročník: štvrtý Počet hodín týždenne: 1 Celkom: 30

P. Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
IX. 1.	Uplatnenia vhodne komunikačné prostriedky k vyjadrovaniu vlastných myšlienok	Filozofia a jej atribúty	Úvod do štúdia filozofie	Filozofia a jej atribúty. Dejinnofilozofický exkurz. Religionistika. Globálne témy v dnešnom svete	- Vysvetlia, čo očakávajú, čo by sa chceli na hodinách občianskej náuky dozvedieť -Zdôvodnia, ktorý tematický celok ich najviac zaujal a prečo.
2.	Formulovať a prezentovať svoje názory	Filozofia a jej atribúty	Filozofia a mýtus	Filozofia, mýtus, mýtické myslenie, pojmy a predstavy	-Uvedú rozdielne znaky filozofie a mýtu -Nájdu v texte znaky mytologického a filozofického uvažovania
3.	Presvedčivo vyjadriť vlastný názor	Filozofia a jej atribúty	Filozofické otázky a zdroje filozofických úvah	Otázky bytia, pravdy, dobra, slobody, poznania a hodnotenia.	-Uvedú rozlišovacie znaky, ktoré odlišujú filozofické otázky od bežných otázok
4.	Správne interpretovať získané informácie a logicky z nich vyvodzovať závery	Filozofia a jej atribúty	Hlavné filozofické disciplíny	Ontológia, gnozeológia. Etika, estetika, axiológia, antropológia.	-Sformulujú otázku, ktorú konkrétny filozofický text rieši a zaradia ju do filozofickej disciplíny
X. 5.	Učiť sa poznávať, rozvíjať svoju osobnosť	Filozofia a jej atribúty	Filozofia, veda, náboženstvo, umenie, ideológia	Teológia, filozofický scientizmus, filozofia ako veda, iracionalizmus. Materializmus a idealizmus. Monizmus, dualizmus, pluralizmus.	-Uvedú základné identifikačné znaky vedy, náboženstva, umenia a ideológie a základné diferencie, ktoré odlišujú filozofiu od uvedených významových útvarov
6.	Spolupracovať v skupine a prispievať k utváraniu vhodných medziľudských vzťahov	Dejinnofilozofický exkurz	Antická filozofia	Antická filozofia: Parmenides-zakladateľ ontológie. Herakleitos-predstaviteľ dialektického myslenia. Aristoteles- jeho prínos do filozofie	-Uvedú, ktoré témy resp. problémy sú ťažiskové pre obdobie antickej filozofie
7.	Formulovať a prezentovať	Dejinnofilozofický	Stredoveká	Patristika a scholastika.	-Charakterizujú stredovekú filozofiu ako celok

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

P. Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
	svoje postoje	exkurz	filozofia	Aurelius Augustinus, Tomáš Akvinský	
8.	Hodnotiť a uznávať prácu a výsledky iných	Dejinnofilozofický exkurz	Renesančná filozofia	Mikuláš Kuzánsky, Giordano Bruno, Niccolò Machiavelli	-Identifikujú a analyzujú problémy, otázky a spory, ktoré zohrávali úlohu kryštalizačného jadra filozofických diskusií a polemík
XI. 9.	Vyhodnocovať dosiahnuté výsledky a pokrok v učení	Dejinnofilozofický exkurz	Didaktický test	Filozofia a jej atribúty. Antická filozofia, stredoveká a renesančná.	-Zdôvodnia svoj úspech či neúspech pri riešení DT
10.	Zhromažďovať, triediť, posudzovať a využívať informácie	Dejinnofilozofický exkurz	Klasická novoveká filozofia R. Descartes	Empirizmus, racionalizmus. René Descartes	-Vysvetlia príčiny zmien ťažiskových tém a problémov filozofického myslenia
11.	Učiť sa poznávať	Dejinnofilozofický exkurz	Nemecký klasický idealizmus Kant	Kantova kozmogonická hypotéza, agnosticizmus, kategorický imperatív	-Charakterizujú stanoviská Kantovej filozofie a zaujmú k nim vlastné stanovisko
12.	Stanoviť si primerané ciele osobného rozvoja.	Dejinnofilozofický exkurz	Filozofia 19. storočia. Pozitivismus – A. Comte	Comte – zakladateľ empirickej sociológie. Pozitivismus.	-Vysvetlia príčiny zmien ťažiskových tém a problémov filozofického myslenia
XII. 13.	Správne interpretovať získané informácie, logicky z nich vyvodzovať závery	Dejinnofilozofický exkurz	Marxistická filozofia Marx, Engels, Lenin	Marxizmus – veda o zákonitostiach vývinu prírody, spoločnosti a ľudského myslenia. Ekonomická teória kapitalizmu, problematika komunizmu.	-Vysvetlia význam marxizmu pre naše dejiny. - Porovnajú život v socializme so súčasným.
14.	Formulovať a prezentovať svoje	Dejinnofilozofický exkurz	Filozofia života. Schopenhauer, Nietzsche,	Schopenhauerov voluntarizmus a iracionalizmus. Nietzsche a teória	-Charakterizujú stanoviska uvedených filozofov k riešeniu filozofie života

P. Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
	postoje		Bergson	nadčloveka. Bergson – filozofia života	
15.	Učiť sa byť aktívnym riešiteľom životných situácií	Dejinno-filozofický exkurz	Filozofia 20. storočia Filozofia existencie a existencializmus - Sartre	Filozofia existencie a existencializmus – Martin Heidegger. Sartrova teória zodpovednosti za svoju existenciu.	-Charakterizujú spoločné črty filozofie existencializmu a uvedú odlišnosti Heideggera a Sartra.
16.	Učiť sa poznávať a rozvíjať svoju osobnosť	Dejinno-filozofický exkurz	Analytická filozofia a filozofia vedy. L. Wittgenstein	Logická a lingvistická analýza jazyka z hľadiska syntaxe, sémantiky, pragmatiky. Ludwig Wittgenstein	-Interpretujú dejiny filozofického myslenia ako prechod od myslenia o svete k analýze jazyka, v ktorom svet myslíme a vyjadrujeme
I. 17.	Osvojiť si pocit zodpovednosti za svoj výkon	Dejinno-filozofický exkurz	Didaktický test	Od novovekej filozofie po analytickú	-Zdôvodnia svoj neúspech či úspech pri riešení DT
18.	Správne interpretovať získané informácie	Dejinno-filozofický exkurz	Čítanie a rozbor filozofických textov	Výber textov podľa požiadaviek žiakov	-Sformulujú vlastné stanovisko k filozofickému textu a postavia vlastnú otázku na základe inšpirácie filozofickým textom
19	Kriticky hodnotiť informácie z médií		Aktuálne problémy súčasného sveta	Aktuálne problémy slovenskej, európskej a svetovej politiky	-Identifikujú súčasné problémy sveta a zaujmú k nim vlastné stanovisko
II. 20.	Učiť sa slobodne rozhodovať	Religionistika	Religionistika. Náboženstvo a jeho atribúty. Prvky náboženstva	Religionistika, náboženstvo a jeho atribúty, prvky náboženstva	-Rozlíšia medzi jednotlivými prvkami náboženstva a vysvetlia ich význam
21.	Riešiť konflikty rešpektujúc hodnoty pluralizmu, vzájomného porozumenia	Religionistika	Kresťanstvo a svetové náboženstvá.	Kresťanstvo, islam, židovstvo, budhizmus	-Určia základné identifikačné znaky svetových náboženstiev -Identifikujú prejavy náboženskej neznášanlivosti

P. Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
	, tolerancie a mieru				
22.	Vážiť si, rešpektovať a tolerovať odlišnosti iných ľudí	Religionistika	Alternatívne náboženské prejavy – nové náboženské hnutia	Davidiáni, Rád Slniečného chrámu, Hnutie za obnovu Desatora Božích prikázaní	-Rozoznajú prejavy sektárskeho myslenia
23.	Správne interpretovať získané informácie	Religionistika	Biblia a Korán – čítanie textov, premietanie dokumentárnych filmov	Podľa požiadaviek žiakov	-Rozlíšia medzi jednotlivými prvkami svetových náboženstiev.
24.	Formulovať a prezentovať svoje postoje	Globálne témy v dnešnom svete	Globálne problémy vo svete. Globalizácia sveta	Problémy vyplývajúce z globalizácie sveta.	-Vyhľadajú informácie o globálnych problémoch vo svete a objektívne ich zhodnotia
25.	Učiť sa byť aktívnym riešiteľom životných situácií	Globálne témy v dnešnom svete	Ekonomická kríza a globálny obchod	Ekonomická kríza, globálny obchod	-Vysvetlia dôvody ekonomickej krízy -Uvedú príklady na súvislosti medzi globálnymi problémami a ako sa nás dotýkajú
26.	Podieľať sa na vyriešení týchto problémov	Globálne témy v dnešnom svete	Detská práca, chudoba, HIV/AIDS	Detská práca, chudoba, HIV/AIDS	-Rozlišujú fakty od mýtov -Uvedú krajiny, v ktorých sa využíva detská práca a obchodovanie s ľuďmi -Vysvetlia, čo môžu urobiť pre elimináciu dôsledkov pôsobenia globálnych problémov
IV. 27.	Uznávať hodnoty a postoje podstatné pre život v EÚ	Globálne témy v dnešnom svete	Európska únia – orgány EÚ. Euroobčianstvo.	Európska únia, eurozóna.	-Vymenujú a charakterizujú orgány EÚ. -Vysvetlia rozdiel medzi EÚ a eurozónou.
28.	Hodnotiť a uznávať svoju prácu a výsledky iných	Globálne témy v dnešnom svete	Práca v EÚ	Vyhľadávanie práce v EÚ, www.euractiv.sk/prac-a-v-eu www.profesia.sk	-Vysvetlia, ako sa chrániť pred podvodníkmi pri hľadaní práce v EÚ. -Vyhľadajú portály, ktoré ponúkajú prácu v EÚ
29.	Vyhodnocovať dosiahnuté	Religionistika a globálne témy	Didaktický test	Religionistika, globálne témy v dnešnom svete	-Zdôvodnia svoj postoj k výslednej známke z DT

P. Č	Kľúčové kompetencie	Tematický celok	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard
	výsledky a pokrok v učení				
V. 30.	Osvojiť si pocit zodpovednosti za svoj výkon i za prácu v kolektíve spolužiakov.		Hodnotenie a klasifikácia	Celoročné hodnotenie vedomostí, zručností a postojov	-Zhodnotia svoje vedomosti, zručnosti a návyky, prínos do životnej praxe.

ZÁVER

Cieľom tejto príručky je pomôcť vyučujúcim občianskej náuky pri plánovaní a riadení výchovno-vzdelávacieho procesu v stredných odborných školách. Dôraz kladie na efektívnu výuku, aby v maximálnej miere realizovala predpokladané vzdelávacie štandardy a kľúčové kompetencie. Príručka má vyučujúcim pomáhať správne sa orientovať v obsahu osnov, pri rozdelení učiva do výchovno-vzdelávacích jednotiek a predovšetkým pri hľadaní a uplatňovaní adekvátnych a produktívnych vyučovacích metód, ktoré zodpovedajú vzdelávaciemu štandardu, kľúčovým kompetenciám, charakteru a schopnostiam žiakov.

Pravidlá vzdelávania sú dnes presne stanovené viac-menej jednotné pre každého človeka bez ohľadu na individualitu. Toto nás núti veriť systému vymyslenému pred 200 rokmi a zabraňuje akémukoľvek experimentovaniu, inovácii a tým aj zmenám v spôsobe vzdelávania. Školy zväzuje najmä povinnosť, no i obmedzený čas. Ako teda dostať do škôl viac tvorby a voľnosti? Niekedy vraj stačí popremýšľať nad tým, aby tí, ktorí potrebujú presné pokyny, ich aj dostali. A tým, ktorí sú tvoriví a ochotní niesť vlastnú zodpovednosť, pokyny nikto nevnucoval. Každý, kto je neslobodný vo svojej činnosti, je potom nútený predstierať a popierať sám seba. Stráca nadšenie, ideály, citlivosť voči okoliu. Táto príručka podáva námety, ako efektívne vyučovať, no pre tvorivých učiteľov je len jedna z mnohých možností ako si inovovať učebné osnovy dané Štátnym pedagogickým ústavom v Bratislave.

Zoznam použitej literatúry

1. Blaško, Michal <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>>.
2. Turek,I.: Didaktika. Bratislava: Iura Edition 2010.
3. <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>>
4. <http://web.tuke.sk/kip/download/vuc42.pdf>
5. Vzdelávací štandard pre študijné odbory, ktorých absolvovaním žiak získa úplné stredné odborné vzdelanie. Občianska náuka. Štátny pedagogický ústav, Bratislava 2013.